

T.C İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**“DİSİPLİNLER ARASI ETKİLEŞİMLER KAPSAMINDA AZERBAYCANLI
SANATÇI ARİF AZİZ’İN RESİMLERİ”**

YÜKSEKLİSANS TEZİ

Jamila MİRALİYEVA

1700006037

Anasanat Dalı: Sanat Yönetimi

Programı: Sanat Yönetimi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Reyhan ULUDAĞ ERASLAN

OCAK 2022

T.C İSTANBUL KÜLTÜR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

**“DİSİPLİNLER ARASI ETKİLEŞİMLER KAPSAMINDA AZERBAYCANLI
SANATÇI ARİF AZİZ’İN RESİMLERİ”**

YÜKSEKLİSANS TEZİ

Jamila MİRALİYEVA

1700006037

Anasanat Dalı: Sanat Yönetimi

Programı: Sanat Yönetimi

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Reyhan ULUDAĞ ERASLAN

Jüri Üyeleri: Prof. Dr. Mehmet ÜSTÜNİPEK

Doç. Dr. Medine İRAK- İSTANBUL AYDIN ÜNİ.

OCAK 2022

Önsöz

Öncelikle, bu yüksek lisans tez çalışmasının hazırlanması için büyük özveriyle, bana verimli bilgiler aktaran, bana güvenen, zamanını ve desteğini bir an olsun bile benden esirgemeyen tez danışmanım Doç. Dr. Reyhan ULUDAĞ ERASLAN'a sevgi, saygı ve teşekkürlerimi sunuyorum.

Ayrıca bu çalışmanın gerçekleşmesi boyunca büyük katkılarından dolayı okuduğum Üniversitenin öğretmenleri Prof. Dr. Mehmet ÜSTÜNİPEK ve ihtiyacım olan bilgilere ulaşmamı sağlayan Azerbaycan kültür ve Sanat Üniversitesinin öğretmeni Ph. Doç. Sevil KERİMLİ'ye teşekkür ederim.

Son olarak, bu çalışma süresinde yanımda olan, her konuda bana destek ve güven veren, irademi güçlendiren, ilham kaynağım olan aileme sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

OCAK 2022

Jamila Miraliyeva

İÇİNDEKİLER

ŞEKİL LİSTESİ.....	iii
TÜRKÇE ÖZET	v
YABANCI DİL ÖZET	vi
1. GİRİŞ	1
1.1. Çalışmanın Amacı.....	1
1.2. Çalışmanın kapsamı.....	2
1.3. Araştırmanın Yöntemi.....	2
2. BÖLÜM: GRAFİK SANATININ RESİM SANATI İLE İLİŞKİSİ	3
2.1. Tasarım ve sanat ilişkisi	3
2.2 Grafik Tasarım Nedir? Ve Tarihi	5
2.3. Grafik tasarım çalışmaları örnekleri	9
3. BÖLÜM: AZERBAYCANLI SANATÇI ARİF AZİZ'İN TASARIMCI KİŞİLİĞİ	10
3.1. Arif Azizin Eğitim Hayatı	10
3.2. Arif Aziz'in Azerbaycan'da Resim Sanatına ve Grafik Tasarıma Katkısı	12
3.3. Arif Aziz'in Tiyatro Dekor Sanatı Uygulamaları	14
3.4. Arif Aziz'in Resim Sanatı	15
3.5 Arif Aziz'in Uyguladığı Kumaş Desen Çalışmaları	27
3.6 Arif Aziz'in Resim Sergilerinden örnekler.....	29
4. BÖLÜM : ARİF AZİZİN ÇALIŞMALARINDAKİ DÖNEMLER.....	40
4.1. Arif Aziz'in Afrika Dönemi Çalışmaları.....	40
4.2. Arif Aziz'in Beyaz Dönemi	44
5. BÖLÜM: ARİF AZİZ'İN GRAFİK TASARIM, SAHNE DEKORU, MODA TASARIMI ALANLARINDAKİ DENEYİMLERİNİN RESİM SANATINA YANSIMALARI.....	53
5.1 Arif Aziz'in Grafik tasarım alanındaki deneyimlerinin resim sanatına yansımaları.....	53
5.2 Arif Aziz'in Sahne Dekor alanındaki deneyimlerinin resim sanatına yansımaları ..	57
5.3 Arif Aziz'in moda tasarımı alanındaki deneyimlerinin resim sanatına yansımaları ..	60
6. BÖLÜM: SONUÇ	64
KAYNAKÇA	65
EKLER: ARİF AZİZ RÖPORTAJ	65

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.2.1 Mısır Hiyeroglif Yazısı	7
Şekil 3.4.1 Metin Camii	7
Şekil 3.4.2 Türk Dünyası	19
Şekil 3.4.3 Kümbetler	20
Şekil 3.4.4 Abşeron'un Motifleri	21
Şekil 3.4.5 Gala Köyü	21
Şekil 3.4.6 Galada Antik Bir Hamam	22
Şekil 3.4.7 Abşeron Bakü Serisi 1	23
Şekil 3.4.8 Abşeron Bakü Serisi 2	23
Şekil 3.4.9 Usta	24
Şekil 3.4.10 Çay Kokusu.....	25
Şekil 3.4.11 Sema (Tasavvuf Töreni).....	26
Şekil 3.4.12 İstanbul Kenarında Köy	26
Şekil 3.5.1 Ataların Çağrısı.....	29
Şekil 3.6.1 Maske.....	30
Şekil 3.6.2 Hint Kukla Tiyatrosu	31
Şekil 3.6.3 Hocalı.....	32
Şekil 3.6.4 Hocalı Trajedisi.....	32
Şekil 3.6.5 Hint Madonna	34
Şekil 3.6.6 Osmanlı Gemileri.....	35
Şekil 3.6.7 İstanbul.....	35
Şekil 3.6.8 Kobustan	36
Şekil 3.6.9 Doğu Çarşısında.....	38
Şekil 3.6.10 Bayatı Şiraz.....	39
Şekil 4.1.1 Afrika Maskesi.....	40
Şekil Şekil 4.1.2 Afrika'nın Rengi.....	41
Şekil 4.1.3 Afrika 1	42
Şekil 4.1.4 Afrika 2	42
Şekil 4.1.5 Afrika 3	42

Şekil 4.1.6 Senegal Dansları	43
Şekil 4.1.7 Senegalli Genç	43
Şekil 4.2.1 Nevruz.....	45
Şekil 4.2.2 Resimdeki Resim 1	47
Şekil 4.2.3 Resimdeki Resim 2	47
Şekil 4.2.4 Ruhun Rengi	48
Şekil 4.3.1 Moulin Rouge 1	50
Şekil 4.3.2 Moulin Rouge 2	51
Şekil 4.3.3 Moulin Rouge 3	51
Şekil 4.3.4 Moulin Rouge 4	52
Şekil 4.3.5 Moulin Rouge 5	52
Şekil 5.1.1 Afiş Tasarımları Görsel Örnekler	54
Şekil 5.1.2 Gökyüzünde Bir Kasırga.....	56
Şekil 5.1.3 Zerdüş İzleri.....	57
Şekil 5.2.1 Tiyatro-Kostüm Çalışmalarına Görsel Örnek	59

Enstitüsü : **Lisansüstü Eğitim Enstitüsü**
Anasanat Dalı : **Sanat Yönetimi**
Programı : **Sanat Yönetimi Yüksek Lisans (Tezli)**
Tez Danışmanı : **Doç. Dr. Reyhan ULUDAĞ ERASLAN**
Tez Türü ve Tarihi : **Yükseklisans – Ocak 2022**

KISA ÖZET

DİSİPLİNLER ARASI ETKİLEŞİMLER KAPSAMINDA AZERBAYCANLI SANATÇI ARIF AZİZ’İN RESİMLERİ

Jamila Miraliyeva

Bu çalışmanın konusu, disiplinler arası etkileşimin resim sanatı ile olan ilişkisi ve Azerbaycan'ın kültür, sanat ve resim dünyasının bir parçası olan ressam Arif Aziz'in tasarımcı kişiliği, eğitim hayatı, resim sanatı, sergilerinden eserlerinin incelenmesidir. Tez çalışmasında, sanatsal ve tasarım faaliyetlerinin modern toplumda artan rolü, sosyal çevrenin oluşumuna, insan ve toplum arasında bir bağlantı sağlayan iletişimsel süreçlerine etkisi vurgulanmaktadır. Aynı zamanda, disiplinler arası etkileşimin grafik tasarımındaki anlamı ve tarihi, tasarım çalışmaları örnekleri, sanatçı Arif Azizin tasarım çalışmaları, sergilerinden örnekleri ele alınmıştır.

Araştırmada, Azerbaycan'da tasarım ve uygulamalı grafik alanında öncü olan Arif Aziz'in en önemli eserleri araştırılarak bir araya getirilmiştir. Arif Aziz'in yaratıcılığını incelemek, en karakteristik eserlerinin analizini yapmak, disiplinler arası etkileşimde grafik tasarımın etkilerini ortaya koymak tez çalışmasının başlıca amaçlarından biridir.

Araştırmadan elde edilen sonuçlara göre, günümüzün yaşayan sanatçılarından biri olan Arif Aziz'in grafik tasarım, sahne dekoru, moda tasarımı alanlarındaki deneyimleri, disiplinler arası etkileşim anlamında sanatına önemli ölçüde yön vermiştir.

Anahtar Sözcükler: Disiplinler Arası Etkileşim, Tasarım, Arif Aziz, Resim Sanatı, Grafik Tasarım, Ressam

Institute : **Graduate Education Institute**
Art Major : **Art Management**
Program : **Art Management Masters (with Thesis)**
Thesis Advisor : **Doç.Dr. Reyhan ULUDAĞ ERASLAN**
Thesis Type and Date : **Master – January 2022**

ABSTRACT

THE PAINTINGS BY THE AZERBAIJANI ARTIST ARIF AZIZ WITHIN THE SCOPE OF INTERDISCIPLINARY INTERACTION

Jamila Miraliyeva

The subject of this study is the relationship between the interdisciplinary interaction and the art of painting also examination of the works of the Azerbaijani painter Arif Aziz's designer personality, education life, art of painting, exhibitions of his works. In thesis work was emphasized the increasing role of artistic and design activities in modern society the compact on the communicative processes between people and society on the formation on the social environment. At the same time, the meaning and history of interdisciplinary interaction in graphic design examples of design studies and artist Arif Aziz's design works and examples from his exhibitions has been handled.

In this thesis were researched the main works of Arif Aziz, an important name in the field of design and applied graphics in Azerbaijan. One of the main purpose of the thesis is to examine Arif Aziz's creativity, to analyze his most characteristic works, to reveal the effects of graphic design in interdisciplinary interaction.

According to the results obtained from the research, Arif Aziz's experiences in the fields of graphic design, stage decoration, fashion design have significantly influenced the interdisciplinary interaction.

Keywords: Interdisciplinary Interaction, Design, Arif Aziz, Art of Painting, Graphic Design, Painter.

1. GİRİŞ

1.1. Çalışmanın Amacı

Azerbaycan'da resim eğitiminin gelişiminde önemli bir yere sahip olan Azim Azimzade Devlet Ressamlık Mektebi bugüne kadar önemli ressamlar yetiştirmiştir. Bu mektebin mezunlarından biri dünyaca üne sahip olan, çağdaş Azerbaycan resim sanatının önemli temsilcisi halk ressamı, Profesör Arif Aziz'dir. Arif Aziz'in 1970'li yıllardan itibaren Azerbaycan resim sanatının modern peyzajının oluşumunda, dekoratif ve uygulamalı sanatlar, sanat tasarımı, grafik tasarım, moda, sahne dekorasyonu, resim sanatının tüm alanlarındaki başarısı ve üstün rolü tez çalışmasındaki disiplinler arası etkileşimlerin önemini artırmaktadır. Moskova'da grafik tasarım alanında profesyonel eğitim alan ve tüm hayatını resme adanmış sanatçı, hem resimleriyle hem de Azerbaycan Devlet Kültür ve Sanat Üniversitesi'nde 50 yıl süren öğretmenlik hayatında yüzlerce ressam, tasarımcı yetiştirmekle dünya sanat yaratıcılığına katkılarını sunmaktadır.

“Dünyada her şey bir noktadan başlıyor, belki de bu başlangıç noktası biz doğmadan önce belirlenmiş. Çünkü bir başlangıç noktası mutlaktır, mutlaktır ki, bir çizgi başlasın. Önemli olan o yolu nasıl devam edeceğindir” diyen ressam Arif Aziz, sanat izleyicisini uyarak ona yol gösterir. Sanatçı öğrencilerine sadece ressamlık sanatını değil, onların sağlam kişiliğe sahip olmasını da hedeflemiştir. Sanatçı Arif Aziz'in düşüncesine göre, sanatta en önemli şey sanatçının güzel kişiliğe sahip olmasıdır. Çünkü ona göre sanat, insan ruhunun güzelliğini birleştirmektedir.¹

¹ Arif Aziz, Documentary Film, Etibar Nazarov, Bakü, 2019.

Beş yıl İstanbul Beykent Üniversitesi'nde öğretim görevlisi olarak çalışan Profesör Arif Aziz'in hayatı ve sanatında Türkiye ile bağı güçlüdür. Türkiye'yi yürekten seven sanatçının İstanbul'da grafik tasarım, yağlı boya, gravür üzerine birçok resim sergisi gerçekleşmiştir. Azerbaycan'ın halk ressamı Arif Aziz'in Azerbaycan, Türkiye kültürel ilişkilerinin gelişmesinde ve disiplinler arası etkileşimdeki rolü önem taşımaktadır. Fakat Türkiye'de sergileriyle ve eserleriyle ün kazanan ressam Arif Aziz'in hayatı ve eserleri ile ilgili herhangi bir akademik çalışma gerçekleştirilmemiştir. Bu sebepten sanatçının hayatı, tasarımcı kişiliği ve Azerbaycan resim sanatına ve disiplinler arası etkileşime katkısı daha önce akademik bir çalışmada ele alınmamış olması bu araştırmayı önemli kılmaktadır.

1.2. Çalışmanın kapsamı

Tez çalışmasında grafik ve resim sanatının disiplinler arası etkileşimi ile ilişkisi araştırılarak değerlendirilmesi yapılmıştır. Daha sonra ressam Arif Aziz'in hayatı ile ilgili kronolojik olarak bilgiler aktarılmış, onun grafik sanatından resim sanatına geçişi ve tasarım çalışmaları incelenerek, eserlerinde kullandığı teknikler, renk ahengi, biçim, konu gibi temel öğeler göz önünde bulundurulmuş ve eserleri bu açıdan da irdelenmiştir. Son olarak, çalışmanın kapsamına bağlı kalınarak tez çalışmasında sanatçının moda tasarımı alanındaki bilgi ve deneyimlerinin disiplinler arası etkileşime yansımaları araştırılmıştır.

1.3. Araştırmanın Yöntemi

Çalışma esnasında, yazılı ve elektronik kaynaklardan sanatçı ile ilgili makalelere ulaşılmış, yakın çevresinin yorumları incelenmiş ve birebir kendisiyle görüşme yapılarak önemli bilgiler elde edilmiştir. Aynı zamanda sanatçı hakkında yayınlanmış röportajlar, belgesel film, sergi arşivleri ve sanatçının kızı Ayan Azizova tarafından yazılan “Beyaz ışıklı sanat” kitabı da araştırma yöntemleri arasında yer almaktadır.

2. BÖLÜM: GRAFİK SANATININ RESİM SANATI İLE İLİŞKİSİ

2.1. Tasarım ve sanat ilişkisi

Sanat ve tasarım ayrılmaz bir şekilde bağlantılı iki kavramdır. Her zaman en yakın ilişkiye sahip olan tasarım ve sanatın tarihi bir ayrımı olmamaktadır. Farklı dönemlerde sanat ve tasarımın birbirinden uzak olduğu düşünülse de birbirine olan etkisinin azalmadığı söylenebilir.

Rönesans yıllarına kadar bu iki kavram arasında eşitlik olduğu görülüyor. Tasarım ve sanatı öğreten ilk sanat okulu 1563 yılında Floransa'da açılmıştır. Fakat diğer okullar tarafından bu göz ardı edildi ve mimarlık daha çok ilgi görmeye başladı, sanatçılar tasarımcılardan daha yüksek statü kazandılar. Tasarım yalnızca, sanayicilerin çok sayıda benzer mal üretmelerini sağlayan bir araç olarak görülüyordu. Tasarımın rolü aşırı dekorasyon olduğu için çoğu zaman küçümsendi ve tasarımcılara “dekoratör” adı verildi. ²

20. yüzyılda artan kentleşme ve kamusal yaşamın teknolojikleşmesi ile tasarım hızla endüstriyel üretim alanına girerek ivme kazandı. Böylelikle tüketici olan modern toplumda, yeni sanat biçimleri ortaya çıkmaya başladı. Dolayısıyla tasarım parlak ve dinamik bir kültürel fenomen gibi sanatsal yaratım türü olarak ortaya çıkmıştır. Dünyanın her yerinden ressam, mimarlar ve tasarımcılar endüstriyel tasarıma büyük önem vermeye başlamıştır. Bu alandaki başarıları sayesinde birçok tasarımcı isimlerini sanat tarihine yazmıştır. Avrupa tasarımının liderleri Peter Behrens, Henry Van de Velde, Walter Gropius ve Ludwig Mies van der Rohe olmuştur. Amerika’da Raymond Ferdinand Lowie, Walter, Dorvin Teague, Henry

² B.S.Paşayev, Dizayn Tarihi. (Bakü: İktisat, 2015) 23.

Dreyfus, Norman Bel Geddes, Rus tasarımının en önemli isimleri ise Alexander Mikhailovich, Rodçenko, Vladimir Tatlin ve El Lissitzky olmuştur. ³

Günümüzde sanat ve tasarımın modern değer anlamında, sanatsal bir proje türü olarak egemen olmaya başladığı görülebiliyor. Tasarım ve sanat aynı temel görsel ilkeleri sunabilir. Tasarım ve sanatın birçok ortak modern özelliklere sahip olduğu da söylenebilir. Tasarımın özelliklerinden biri onun sadece mantık ve sanat kurallarına değil bilim kurallarına da bağlıdır denilebilir. Sanatın, iç dünyanın bir yansıması olarak içgüdü ve sezgilere hitap ettiği düşünülebilir. Hem sanat hem de tasarımın temelinde iletişim kurmak olduğu söylenebilir.

Latincesi “designare” olan tasarım “belirlemek” ve “tanımlamak” gibi kavramları ifade eder. Tasarım teriminin yorumlanması için birçok seçenek vardır. Tasarım, bütünsel bir yaklaşım oluşturmayı amaçlayan yaratıcılık olabilir. İçinde “yaratıcı” kelimesinin varlığından bile sanat ve tasarım arasında bir bağlantı olduğu sonucuna varılabilir. Başka bir deyişle, tasarım, ev eşyalarından sanayiye kadar çevremizdeki nesnel dünyanın nesnelerini tasarlamayı amaçlayan özel bir faaliyet türü olabilir. ⁴

Tasarım ve sanat arasında genetik, metodolojik ve profesyonel bağlantı olduğu vurgulanmaktaydı. Sanat, belirli bir faaliyet alanı olarak görülebilir. Her alanda olduğu gibi sanatta da tasarım mümkündür. Tasarım, özel bir yöntemdir, bilinen unsurları yeniden düzenleyerek sorunları çözmenin özel bir yoludur. Yani aslında tasarım hızlı bir psikolojik fenomen olarak düşünme yöntemidir ve endüstri, ticaret, sanat gibi bir faaliyet alanı olmaya bilir. ⁵

³ Aronov Vladimir, 20. Yüzyıl Kültüründe Tasarım. (Moskova: D. Aronov, 2013) 57.

⁴ B.S.Paşayev, Dizayn Tarihi. (Bakü: İktisat, 2015) 30.

⁵ Aronov Vladimir, 20. Yüzyıl Kültüründe Tasarım. (Moskova: D. Aronov, 2013) 61.

2.2 Grafik Tasarım Nedir? Ve Tarihi

Grafik tasarım; modern dünyanın ayrılmaz bir parçası olan, belirli bir nesne hakkındaki bilginin sanatsal teknikler kullanarak görsel bir görüntüsünü yaratan, görsel iletişim sanatıdır diyebiliriz. Geniş bir faaliyet alanı olan grafik tasarım, çeşitli ortamları kullanabilir, dijital veya basılı olabilir, fotoğrafları, çizimleri veya diğer grafik türlerini içerebilir.

Hızlı bir yaşam stili olan şehir insanı, her gün yaklaşık 1800 civarında iletişim mesajı ile karşılaşmaktadır. Bu mesajların hepsini işleyecek vakti olmadığı için, içlerinden en dikkat çekici olanları hafızasında tutmaktadır. Kötü bir tipografi, mesaj, ambalaj ve sunum izleyicide hiç bir etki sağlamamaktadır. 30'lu yıllarda, kompozisyonlar için grafik tasarımın ilginç yönleri geliştirildi. Grafik stilineki değişim, daha çizgili ve geometrik bir karakter önermesi nedeniyle önemliydi. Mesleklerini geliştiren grafik tasarımcılar dergi sayfaları, kitap kapakları, ticari markalar, reklamlar, televizyon programları, Web siteleri yarattılar.⁶

Grafik dilinin gücü, çarpıcı bir tasarımla hedefine ulaşmalı ve kalıcı olmalıdır. İyi bir tasarım değerli bir yatırımdır. Grafik tasarımcı, görsel unsurları doğru bir şekilde bir araya getirerek, en iyi görünüme karar veren kimse olarak tanımlanmaktadır. Tasarımcının görevinin önemli bir kısmı da, görsel ve sözlü unsurları düzenli ve etkili bir bütün halinde birleştirmektir.⁷

Günümüzde görsel öğelerin kullanımına dayalı iletişim şeklinin daha ön planda olduğunu, bu durumun teknolojinin ve kitle iletişim araçlarının da dönüşümüyle disiplinler arası etkileşim yelpazesinde daha inovatif ve etkili bir değişim olduğundan söz edilebilir.

⁶ B.S.Paşayev, Dizayn Tarihi. (Bakü: İktisat, 2015) 55.

⁷Emre Becer, İletişim ve Grafik Tasarım. (Türkiye: Dost Kitabevi, 2019) 35.

Bugün grafik tasarım birçok farklı sanat akımından beslenen ve etkilenen, bilgisayar desteğiyle ticari ve özel sermayeye tasarım yapan bir sanat formudur. Sanat ve grafik tasarım ortak birçok unsurla çalışan, iç içe geçmiş iki kavramdır. Ancak grafik tasarım prensipleri sanata yönelmektedir. Grafik Tasarım eğitiminin önemli unsurlarından biri iyi bir çizim yetisine sahip olmaktır. Grafik tasarımın esası olan temel sanat eğitimi, doğadaki her doku ve objeyi ele almakta ve bunu sanatsal bir bakışa dönüştürmektedir.⁸

Grafik tasarım; iletişim sağlayıcı mesajını, doğru ve yalın bir biçimde yansıtmaktadır. Grafik tasarımın birinci görevi bir mesajı iletmek ya da bir ürünü ya da hizmeti tanıtmaktır. Grafik tasarım terimi ilk defa 20. yüzyılın ilk yarısında metal kalıplara oyularak yazılan, çizilen ve daha sonra çoğaltılmak üzere basılan, görsel malzemeler için kullanılmıştır. Günümüze değin teknoloji alanında yaşanan yenilikler grafik tasarımı da etkileyip dönüştürmüş ve sadece basılı malzemelerin değil mobil cihazların ara yüzlerinde kullanılan uygulamalardan televizyonlarda kullanılan grafiklere kadar çok geniş bir alan grafik tasarımın içine dâhil olmuştur.⁹

Teknolojik gelişmelerin ve mekanizmaların tasarımı etkilediği gibi disiplinler arası etkileşimde bir sanatçı için önemli olabilmektedir. Bu şartlar altında, daha özgür ve yenilikçi olan ressamların sanatsal ifadelerini ortaya koymalarında disiplinler arası etkileşimin söz konusu olduğu söylenebilir.

Grafik tasarımın tarihi hakkında bir çok farklı bilgi karşımıza çıkmaktadır. Tarih boyunca çeşitli şekillerde uygulanan grafik tasarımın antik çağlara kadar uzanan kökleri vardır. İlk çağlarda insanlar çizim ve boyalarını mağara duvarlarında, hayvan derisinde denemişlerdir. Güney Fransa'da Lascaux mağarasının duvarında bulunan, duvar resimlerinde semboller ve sözcükler bulunmaktaydı. Daha sonra kullanılan

⁸ By Andy Grundberg. Graphic Design; If It's Commercial, Is it Really Art?, New York Times, Feb. 23,1990: c24

⁹ B.S.Paşayev, Dizayn Tarihi. (Bakü: İktisat, 2015) 14.

semboller yazıya dönüştü. Sümerlerin kullandığı çivi yazısı bunun en önemli örneği olabilir. Hiyeroglifler ilk olarak taş yüzeylerde kullanılmış, yazının hatları taş üzerine kabartma olarak oyulmuştur.¹⁰

Şekil 2.2.1 Mısır Hiyeroglif Yazısı

Hiyeroglif yazısı, taşlara kazıldığı gibi daha esnek, daha ince, daha elle tutulur papirüse de yazılıyordu.¹¹

Ortaçağ boyunca, el yazması, çeşitli sayfa tasarımları, illüstrasyon ve yazı stilleri ve üretim teknikleri ortaya çıkmıştır. 15. yüzyılın başlarında Avrupa'da yaygın olan Uluslararası Gotik üslup, grafik tasarımı başarılı olan el yazması kitaplarda kullanılmıştır. Daha sonra Çinlilerin kâğıt icadı baskı kavramını ortaya çıkardı. 12. yüzyılda İtalya'da kâğıt fabrikası kurulmuştur ve ilk baskılar Avrupa'da başlamıştır. 15. yüzyılda ise Avrupa'da tahta üzerine ve kâğıda basılan kitaplar yazılmaya başlamıştır. Aynı zamanda matbaacılık, antik dünyanın bilgisini tüm okuyucuların kullanımına sundu. 16. yüzyılda Fransa, güzel tipografi kitap tasarımı alanında büyük

¹⁰ Emre Becer, İletişim ve Grafik Tasarım. (Türkiye: Dost Kitabevi, 2019) 84

¹¹ Berfu Atasever, “Mısır Hiyeroglifleri” 2020, <https://www.kreatifbiri.com/misir-hiyeroglifleri/>

bir başarıya imza atmıştır. Tasarım, gravür ve illüstrasyon gibi önemli yeteneklere sahip olan tasarımcılar, süslemeler ve illüstrasyonlar içeren kitaplar yarattılar. ¹²

Sanatçıların, günümüzde teknolojik ve teknik kuralları ile kısıtlanmış çalışmaların ötesinde, tek bir malzeme ile sınırlı kalmayıp sınırlarını aşan çeşitlilikte ve zenginlikte işler üreterek disiplinler arası bir anlayışı benimsedikleri görülmektedir.

Grafik Tasarımı etkileyen akımlardan biri de Kübizm'dir. Resim sanatının 400 yıllık Rönesans geleneğini yıkan kübizm; doğadan bağımsız bir sanat kavramı yaratarak yeni bir sanatsal gelenek ve görme biçimi başlatmıştır. Bu akımda; sanatçı, karşısında bulunan nesneyi tek bir bakış açısından ele almadan, nesne hakkında ne biliyorsa onun analizini yaparak konuyu birçok bakış açısından farklı gerçeklerle yansıtabiliyordu. 1909'da yayınlanan Fütürist Manifestoya göre; sanat dallarının endüstrinin gelişmelerine uyması gerektiğini savunarak, makineleşme, hızlı üretim, çatışma ve modern yaşam gibi kavramları yüceltmıştır. Bu dönemde tüm tipografi kuralları değişerek 'özgür tipografi' adını verdikleri yeni bir dil yaratılmış ve bu dil grafik tasarımının kendi tarzını bulmasında fayda sağlamıştır. ¹³

21. yüzyılın başında ileri teknoloji ve endüstri tüm dünyaya yayılırken grafik tasarım küresel bir meslek haline geldi. Grafik tasarımındaki diğer önemli gelişme de tasarımların dijital ortamlarda gerçekleşmesidir. Günümüzde dijital araçlar, grafik tasarımcılarının işlerini desteklemektedir. Bilgisayarlar sayesinde grafik tasarım oldukça gelişmiştir. 1984'ten beri, ilk masaüstü yayıncılık sistemlerinin gelişiyle, kişisel bilgisayarlar, dijital sistemler, tüm analog teknik prosedürlerin yerini yavaş yavaş değiştirmiştir ve böylece bilgisayarlar vazgeçilmez araçlar haline gelmiştir. Hiper metnin ve İnternetin ortaya çıkmasıyla birlikte işlevleri bir iletişim aracı olarak genişlemiştir. O zamanlar, sadece iyi ile eşanlamlı değil, aynı zamanda daha okunabilir bir fikir birliğine varıldı. ¹⁴

¹² B.S.Paşayev, Dizayn Tarihi. (Bakü: İktisat, 2015) 18.

¹³ Emre Becer, İletişim ve Grafik Tasarım. (Türkiye: Dost Kitabevi, 2019) 103.

¹⁴ B.S.Paşayev, Dizayn Tarihi. (Bakü: İktisat, 2015) 66.

2.3. Grafik tasarım çalışmaları rnekleri

Grafik tasarımcılar çalışmalarında modern çağın bize sunmuş olduğu bilgisayar yazılımlarını kullanmakta ve çizimleri ile görsel kavramlar oluşturmaktadırlar. Tasarımcının grafik çalışmasında önemli detayları; topluma mesaj iletmek, hizmeti tanıtmak ve problemi çözmek olduğu söylenbilir.

Tasarımcı yarattığı eserde; fotoğrafları, renkleri, yazı eşitleri ve çizimleri kullanarak bir bakış açısı sunar. Grafik tasarımcıların ürettikleri işlere örnek; dergiler, kataloglar, kitaplar, logo, kartvizit, görsel kimlik, marka rehberleridir. Pazarlama materyallerine örnek ise broşur, poster, el ilanlarıdır. Grafik tasarım çalışmaları içerisinde web tasarımı da önemli bir yere sahiptir. Web tasarımı, uygulamaları ve siteleri oluşturan tasarım türüdür. Web tasarımı internet ortamındaki nesnelerin eleştirilmesine ve tasarımına yönelik, estetik nitelikler sağlamak için tasarlanmış bir grafik tasarım türüdür. Web tasarımcı, internet sitelerini daha verimli hale getirmek için, şirketin kurumsal kimliği doğrultusunda; yazılım, kodlama, seo, banner, afiş tasarım çalışmaları gerçekleştirmektedir. Görsel iletişim tasarımcıları olarak da adlandırılan grafik tasarımcılar, web siteleri ile ilgili fikirleri iletmek için sanat ve teknolojiyi birleştirmektedirler. Grafik tasarımcıları hem metin, hem de görüntülerle çalışır. Genellikle başlıkların ve metnin türünü, yazı tipini, boyutunu, rengini ve satır uzunluğunu seçerler. Grafik tasarımcılar, görüntülerin ve metnin basılı veya web sayfasında nasıl bir araya geleceğine, her birinin ne kadar alana sahip olacağına da karar verir ve görüntüleri, metinleri ve renkleri kullanarak karmaşık fikirleri, daha erişilebilir hale getirmektedir.¹⁵

Günümüzde insanların, sosyal medyayı ve dijital mecraları oldukça fazla kullanmaya başlamasıyla birlikte grafik tasarımın ilgi alanının genişlediği ve günlük

¹⁵ Leonard, Neil, Gavin Ambrose, Design Research, (Switzerland: AVA Academia, 2012) 67.

yaşamdaki uygulamalarda ve sanatta bir disiplin olarak sıklıkla ihtiyaç duyulduğu söylenebilir.

3. BÖLÜM: AZERBAYCANLI SANATÇI ARİF AZİZ'İN TASARIMCI KİŞİLİĞİ

3.1. Arif Azizin Eğitim Hayatı

Azerbaycan milli ressamlık sanatı tarihinde 20. yüzyılda önemli gelişmelere sahiptir. Bu dönemde yetenekli insanlar, büyük yazarlar, filozoflar ile birlikte çok başarılı resim sanatçıları yetişmekteydi. 3 Ocak 1943 yılında Bakü Abşeron'da dünyaya gelen Arif Aziz, güzel sanatların bu tür başarılı ustalarından biridir. Ünlü sanatçı Profesör Arif Aziz'in sanatla tanışması, çocuklu yaşlarında babasının dayısı, taş ustası Mashadi Abdul Karim ile başlamıştır. Taşlara yapılan süslemeler, kuş ve hayvan resimleri Arif Aziz'in dikkatini çekerek onda ilgi uyandırmıştır. Sanatçının ailesinde kimse ressam, ya da mimar olmamıştır. Annesi terzi yapardı, beyaz kumaşlar üzerinde renkli iplerle desenler çizer, süslerdi. Annesinin renkli iplerle çalışması da onu çocukluktan etkilemeye başlamış, renklerle çalışmaya ilgi duymuştur. Onun yaratıcılığında Abşeron doğası da büyük bir etkiye sahiptir. Buradaki tarihi anıtlar ve kaya yazıtları, Arif Aziz'in sanata erken yaşlardan itibaren başlamasına sebep oldu. Hazar Denizi'nin mavi suları, kümbezi köy evleri, Bakü bağlarının incir ve üzümleri, kırmızı beyaz dutu, onun yaratıcılığında büyük ilham kaynağı olmuştur.¹⁶

Sanatçının erken yaratıcılık dönemi savaş ve savaştan sonraki zor yıllara denk gelmiştir. Fakat Arif Aziz, bütün bu zorlukları aşarak eğitimini sürdürmeye devam etmiştir. Sanata büyük sevgisi olan ressam, ilk sanat eğitimine 1960-1965'li yıllarda "Azim Azimzade" adını taşıyan Bakü Sanat Okulu'nda başlamıştır. Arif Aziz, Latif Feyzullayev, Büyük Ağamirzezade gibi önemli resamlardan ders almıştır. Eğitim yıllarında, genç ressamların eserlerinin yanında, sergilerde Arif Aziz grafik çalışmaları, resimleri ile öğretmen ve sanatçıların dikkatini çekmeyi başarmıştır. İlk

¹⁶ Aslan Sultanov, Beyaz Devr, (İstanbul: Teas Press, 2018) 16.

eğitimini bitirdikten sonra 1966-1971 yıllarında Kont Stroganov'un adını taşıyan Moskova Devlet Sanat ve Endüstri Enstitüsü'nde eğitimini devam ettirmiştir.¹⁷

Sovyetler döneminde grafik tasarım ve sanayi grafik bölümleri yeni açılmış idi. Sanatçı, grafik tasarımı bölümünde okumuştur. Moskova'da okumak Arif Aziz'in çocukluk hayallerinden biri olmuştu. Smirnov, Motivilov, Belaşova gibi Rusya'nın başarılı sanatçıları tarafından eğitim almış, Yükseköğrenimini “sanayi grafiği” ve “grafik tasarım” alanında geliştirmiştir. Ünlü sanatçı Arif Aziz, uygulamalı grafik ve tasarım alanında profesyonel eğitim alan Azerbaycanlı ilk sanatçılardan biri olmuştur. Moskova'da eğitimini bitirdikten sonra bir süre orada çeşitli grafik tasarım çalışmaları yapmıştır. “Azerbaycan'a gelin”, “Gobustan”, “Bakü” gibi reklam projeleri hazırlamıştır. Bu projeler sanatçının en iyi eserleri arasında yer almıştır. Moskova'da, St. Petersburg'da, Polşa'da çalışmak için büyük fırsatlara sahip olan sanatçı, mezun olduktan sonra memleketine geri döndü ve tasarım, endüstriyel grafik tasarımı öğretmek üzere, Sanat Enstitüsü'nde çalışmaya başlamıştır. Sanatçı Arif Aziz, dönemin önde gelen sanatçıları Mikayil Abdullayev, Tokay Memmedov, Nadir Abdurrahmanov, Tahir Salahov gibi sanatçılarla birlikte çalışmıştır. Sürekli sanat bilgisini geliştiren, çok aktif bir şekilde çalışan Arif Aziz, 1973-1975 yıllarında Sovyetler Birliği'nin halk ressamı Mikayil Abdullayev ve Yevgeny Kibrik'in sanat atölyelerinde doktora eğitimi almıştır. Başarılı sanatçıların rehberliğinde çalışan genç sanatçı, çevredeki gerçekliği yakından gözlemlemeyi, herşeyin özünü görmeyi öğrenmiştir.¹⁸ Arif Aziz'in, estetik anlayışları, toplumsal sorunları, entelektüel tarzı ile, değişimi ve karşıtlığı arama çabası içinde farklı deneyimlere yönelerek disiplinler arası yaklaşımları eserlerine yansıttığı gözlemlenmektedir.

¹⁷Arif Aziz, Beyaz Köprü. (Üsküdar Belediyesi: Teas Press, 2019) 174.

¹⁸ Azizova Ayan, Beyaz Işıklı Sanat. (Bakü: Elm, 2020) 45.

3.2. Arif Aziz'in Azerbaycan'da Resim Sanatına ve Grafik Tasarıma Katkısı

Arif Aziz'in sanat çalışmaları, çağdaş Azerbaycan sanatında özel ve seçkin bir yere sahiptir. Öğretmenlik hayatı boyunca, yüzlerce sanatçı, tasarımcı, grafik sanatçısı, halı dokuma sanatçıların eğitimine büyük katkı sağlamıştır. Sanatçı, sanatsal ifade aracı olarak çeşitli modern tarzlar keşfetmeye başlamış ve afiş sanatındaki başarılı araştırmaları, reklam, endüstriyel grafik ve tasarım geliştirme tecrübeleri, yaratıcılığının sonraki aşamalarında güçlü bir etkiye sahip olmuştur. 1976'da birkaç sanatçı arkadaşıyla birlikte, "Yüzyılın İnşası" olarak kabul edilen soğuk Sibirya'da bulunan Baykal Amur Demiryolu'na gittiler. "Baykal Amur demiryolu inşası bitecek", "BAM mertlik mektebidir" adlı kış eserlerinde orada çalışan insanların zorluklara, soğuğa rağmen, çalışkanlıkları ve yüksek iradeleri tasvir edilmiştir. Moskova'da ve Bakü'de sergilenen başarılı çalışmalarına göre hem Rusya'da, hem Azerbaycan'da ödüller almıştır. Arif Aziz, bugüne kadar hem yurt içinde, hem yurt dışında birçok sanatsal başarıya imza atmıştır. Onun eserleri dünyanın birçok ülkesinde ilgi görmektedir. Arif Aziz, Azerbaycan Tasarımcılar Birliğinin, "Yeni asır" Dünya Ressamlık Akademisinin ve UNESCO (Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü) tarafından kurulan ve Hırvatistan'ın "Yeni Çağ" Uluslararası Sanat Akademisi'nin üyesidir.¹⁹

Daha sonra sanatçının çizdiği doğa resimleri "Güvercin" sanat dergisinde basılmaya başlamıştır. Arif Aziz devlet siparişi ile kırktan fazla siyah beyaz portrelerden oluşan "Bakü'nün kahramanları" adlı albüm yapmıştır. Sanatçı bu çalışmasını en zor teknik olan gravürle iki senede bitirmiştir. 2019 yılında sanatçı Arif Aziz kendisine ait belgesel filminde şöyle söylüyor: "Çocuklar için resim yapmayan sanatçı yoktur. Çocuklar için bir şeyler çizdiğinizde insan, daha saf duygular yaşıyor, daha mutlu düşünüyor. "Güvercin" dergisinde birçok sanatçı, çocuklar için illüstrasyonlar çizerdiler. Ayrıca her zaman bir çocuğun gözünden bir resim okuyup çizmek benim için çok önemli. Grafikerlerin kendi dünyaları vardır. İçlerindeki

¹⁹ Ayan Aziz Memmedova, "Hakkında" www.arifazizart.com

yaratıcı unsurları, ışığı ve gölgeyi bulmak, çizgilerden çok güzel bir şekilde çalışmak ve insanlara aktarmak gerekiyor.”²⁰

Arif Aziz’in eserlerinde modernizm ve milli motifleri sentezleyerek ortaya kendine özgü eserler çıkarmakta ve birçok eserinde Milli ruhun yansımaları görülmektedir. Bu sebeple Arif Aziz’in çalışmaları, sanatın içerisinde yer alan disiplinler arası etkileşim ile sürekli bir ilişki ve etkileşim içerisinde olduğu gözlemlenmektedir.

Arif Aziz başarılı çalışmaları nedeniyle birçok devlet ödülü ve “Onur Rozeti” ile ödüllendirilmiştir. Arif Aziz zengin yaratıcılığı ve pedagojik faaliyeti nedeniyle 1986 yılında "Onur Madalyası" ile ödüllendirilmiştir. Azerbaycan Cumhurbaşkanı İlham Aliyev'in 9 Ocak 2018 tarihli talimatıyla “Şan Nişanı”, 27 Mayıs 2018 tarihli talimatıyla "Halk Sanatçısı" onursal ünvanı ile ödüllendirilmiştir. Bugün sanatçının en önemli eserleri Azerbaycan, Moskova, Senegal, İran'daki Tebriz Şehriyar Müzesi'nde sergilenmektedir. Başyapıtlarının bir kısmı ABD, Türkiye, Macaristan, Sri Lanka, İran, Hindistan, Almanya, Finlandiya gibi ülkelerde bulunmaktadır. Geçtiğimiz yıllarda halk Sanatçısı Prof. Dr. Arif Aziz'in zengin ve çok yönlü yaratıcılığına ithaf edilen "Beyaz Işık Sanatı" kitabının ve "Beyaz" belgesel filminin sunumu yapılmıştır.²¹

Arif Aziz'in yaratıcı yolunu incelemek, en karakteristik eserlerinin analizini yapmak ve disiplinler arası etkileşime katkılarını ortaya koymak tez çalışmasının başlıca amacıdır. Sanatçı, 1971-1973 yıllarında uluslararası sergilere aktif olarak katılmış ve İtalya, Yugoslavya, Çekoslovakya, Polonya ve diğer Avrupa ülkelerindeki çalışmalarına ödül verilmiştir. 1977'de Arif Aziz ve meslektaşları modern afiş türünde bir sergi düzenlemişlerdir. Bu sergi, modern afiş sanatımızın tarihinde önemli bir olay haline gelmiştir. Barış, dostluk, güzellik, doğa, gençlik, spor temalı posterler Arif

²⁰ Arif Aziz, Documentary Film, Etibar Nazarov, Bakü, 2019.

²¹ Arif Aziz, Beyaz Köprü. (Üsküdar Belediyesi: Teas Press 2019) 174.

Aziz'in çalışmalarının ana hattını oluşturmaktadır. 1978 yılının sonunda sanatçının Sri Lanka, Etiyopya, Madagaskar ve Hindistan'da gerçekleşen sergileri büyük ilgi görmüştür. 1981 yılında "Bakü ve Bakü halkı" sergisine katılımıyla bağlantılı olarak Afrika Senegal'e giderek ülke hayatını yansıtan eserler yapmıştır. 1985 yılında Arif Aziz'in Azerbaycan Sosyalist Emek Kahramanlarının grafik portrelerini içeren "Azerbaycan Yıldızları" albümü yayınlanmıştır. Bu albümde sanatçının portrelerinin yanı sıra, üstat Niyazi, şarkıcı Reşid Behbudov, besteci Gara Garayev, şair Resul Rıza, Süleyman Rüstem ve yazar Mirze İbrahimov'da yer almaktadır.²²

Azerbaycan 1991 yılında bağımsızlığını kazandıktan sonra Arif Aziz'in çalışmalarında, bilimsel ve pedagojik faaliyetinde yeni bir aşama, yeni bir dönem başlamıştır. Çalıştığı Azerbaycan Kültür ve Sanat Üniversitesi'nde Tasarımın birçok alanını eğitim programlarına dâhil etmiştir. Pr. Doktor Arif Aziz, tasarımda yaratıcılık, reklamda yaratıcılık, firma stilinin fonksiyonel özellikleri, grafik ve tasarımda grafik kompozisyon, kompozisyonda ritim, teknikte ritim, kompozisyon ve çevre, ilişkilendirici kompozisyon gibi konularda ders vermektedir. Arif Aziz'in sanatının bu kadar zengin ve eğitici olması, eserlerinin çeşitliliğinden kaynaklanmaktadır. Ulusal uygulamalı grafik sanatçısı olan Arif Aziz'in resim, grafik, dekoratif sanatlar ve afiş alanlarındaki çalışmaları bilimsel bir kaynak niteliğinde olup disiplinler arası yaklaşımlar çoğu çalışmasında gözlemlenmektedir.²³

3.3. Arif Aziz'in Tiyatro Dekor Sanatı Uygulamaları

Arif Aziz, çok yönlü yaratıcılığa sahip bir sanatçıdır. Kariyerinin başında tiyatro dekorasyonu alanında yer almıştır. 1974-1975 yılları arasında Moskova'da Sovyetler Birliğinin halk sanatçısı, tanınmış tiyatro rejisörü Andrey Gonçarov'un yönettiği Nikolay Erdma'nın "İntiharçı" adlı trajikomedisinin sahnesini hazırlamıştır.

²² Aslan Sultanov, Beyaz Devr, (İstanbul: : Teas Press, 2018) 18.

²³ Aslan Sultanov, Beyaz Devr. (İstanbul: : Teas Press, 2018) 17.

Eserin üslup, konu, fikir ve özünde tamamen yeni bir yapıda sunulması gerekiyordu. Ressam bu daveti kabul ediyor ama aralarında ilginç bir diyalog yaşanıyor. Arif Aziz tiyatro ressamlığı alanında değil, reklamcılık tasarımı alanında uzmanlaştığını iletiyor. Buna karşılık, yönetmenin yanıtı ilginç oluyor: “Ben sizin reklam tasarım alanında işlerinizi gördüm ve beğendim. Sahne tasarımına yeni ruh getirmek ve geleneksel klişelerden uzak durmaya çalışıyoruz. Bunun için geleneksel bir standart yapı değil, ilginç fikir, estetik anlamları, görsel efektleri tercih ediyoruz. Bunun için gösteri tasarımını size vermek istediğimizin kararına vardık”. Bundan sonra Arif Aziz 3 ay Moskova'da kalmış, müzeleri ziyaret etmiş, kütüphanelere gitmiştir. Proje yapımı, sahne dekoru, oyuncuların kostümlerini araştırarak bu işi tüm içeriklerine kadar ayrıntılı şekilde detaylandırmıştır. Arif Aziz'in bu trajikomediyeye yaptığı tasarım başarılı olmuştur. O zamanlar Moskova'nın tiyatro yaşamında bu gösteri kültürel bir olay haline gelmiştir. Arif Aziz, seyircinin çağrışım bilincine hitap eden zengin bir sanatsal terim sözlüğü olan "kendini" ifade eden yeni bir sanatsal düşünceyi ortaya koymuştur. ²⁴

Bir tiyatro dekor sanatçısı, sahne mimarı olabilir. Ressam, çekim alanlarının tasarımında, mekân ve nesnelerin seçiminde, yönetmenin fikrine karşılık vermekten sorumlu olabilir. Aynı zamanda ressam sanatçı tiyatroya başlamadan önce senaryoyu derinden incelemesi gerekmektedir. Arif Aziz bu görevini Rus seyircisinin karşısında profesyonelce başardığı söylenebilir. Sanatçı tüm uygulamaları boyunca, yenilenme, çeşitlilik ve ulusal kimlik konusunda yeteneğini öne çıkarmaktadır.

3.4. Arif Aziz'in Resim Sanatı

İkinci dünya savaşından sonra Sovyetler Birliği zafer kazandı. Bu birliğin içinde yer alan ülkelerde bir çok alanda olduğu gibi sanat alanında da gelişim yaşanmaya başlandı. 1955 yılından itibaren Azerbaycanda sanatın gelişimine destek vermek için bir çok sergi ve etkinlikler gerçekleştirilmiştir. 1990 yılında Sovyetler Birliğinin sona ermesiyle ülkenin bağımsızlık kazanması sanatı derinden etkilemiştir.

²⁴ Ayan Aziz Memmedova, “Hakkında” www.arifazizart.com

Sanatçılar, çağdaş sanat bilgileri ile hem yurt içinde, hem yurtdışında gerçekleşen sergilerde, Azerbaycan hakikatlerini eserleriyle dünyaya iletmeyi hedeflediler.²⁵

Bağımsızlıktan sonra Azerbaycan'ın resim sanatına katkı sağlayan sanatçılar arasında Arif Aziz'in önemli bir konumu olduğu görülmektedir. Sovyetler döneminden itibaren kendi özgün anlatım dilini ortaya koyan ressam Arif Aziz eserlerinde, özellikle doğup büyüdüğü memleketi Abşeron manzaralarına, mimari ve tarihi yapılara daha çok yer vermektedir. Arif Aziz, milli simgelerden faydalanarak ulusal değerleri ön plana çıkaran eserler yaratmaktadır. Ortaya koyduğu eserler, renk çeşitliliği açısından dikkat çekici bulunmaktadır. Sanatçı en çok beyaz rengin yoğunlukta olduğu eserler yaratmaktadır. Sanatçı için beyaz renk mutluluk, saflık, sonsuzluk sembolüdür ve bir nevi iç dünyaya yansıtılmış ayna gibi görülmektedir. Bugün Arif Aziz yarattığı eserleri ve kişisel sergileriyle bir çok ülkede tanınan isimlerden birisidir. Sanatçının en ünlü eserlerinden biri “Moulin Rouge” eseridir.

Çağdaş Azerbaycan resim sanatında, ulusal ve milli değerlere yönelim 80'li yıllarda Bakü Sanat Merkezi'nin açılmasıyla büyük gelişme göstermiştir. “Altın çağ” olarak adlandırılan bu dönemde sanat grupları kurulmuş, uluslararası sempozyumlar ve sergiler açılmıştır. Bağımsızlık sonrası düzenlenen sergilerde sanatçılar kendilerine özgü üslup ve anlatım tarzıyla ortaya koydukları eserlerini sergileme imkanı bulmuşlardır. 1986 yılında modern resim sanatının oluşmasına öncü olan durum Bakü Güzel Sanatlar Merkezi'nin açılmasıdır. Bir grup genç ressam tarafından kurulan, Bakü Güzel Sanatlar Merkezi'nde farklı görüşe sahip sanatçılar arasında özgün, modern ve yenilikçi fikirleri destekleyen çeşitli meslek grupları bir araya gelmiştir.²⁶

²⁵ İbrahimov Telman, “Peyker Sanatçıları Grubu,” Edebiyat ve Güzel Sanatlar Gazetesi, (Bakü) 1990, 26-2421.

²⁶Cebraioğlu Orhan, Çağdaş Azerbaycan Resim Sanatı'nda Minyatür Etkileri. (Konya: 2005) 66.

Sanatçının dikkat çeken önemli eserlerinden biri “Metin cami” eseridir. Arif Aziz için zaferin rengi kırmızıdır. “Metin cami” eserinde bu örnek görülmektedir. “Metin cami” Karabağ mimarlık üslubunun eşsiz eserlerinden biridir. 1868-1870 yıllarında inşaa edilen caminin Karabağ’ın tarihinde önemli bir rolü vardır. Cami Ermenilerin işgali neticesinde büyük hasar görmüş ve harabe hale getirilmiştir. 2019 yılında Gazi Üniversitesi’nde Türk Sanat Topluluğu tarafından Hocalı soykırımına atfedilmiş “Karabağda talan var”, “Hocalı’da soykırım” adlı sergide sanatçı Arif Aziz’in “Metin Cami” (Beyaz Ağdam) eseri sergilenmiştir. Bu dönemde, yenilik arayışı içinde olan sanatçılar eserlerinde halkın dramatik, psikolojik durumunu aktarmaya çalışmıştır.²⁷

Şekil 3.4.1 Metin Camii

Sanatçı bu eserini büyük hasret ve özlem duygusuyla çizdiği düşünülmektedir. Bugün sanatçı “Metin Camii” eserini Karabağ işgalden kurtulduğu için sevinç ve

²⁷ İbrahimov Eldeniz, Azerbayca’nın Milli Tesviri Sanatı. (Bakü: Bomonti, 2013) 65

coşkuyla “Galibiyetin rengi kırmızıdır” diyerek hislerini aktarmaktadır. Çünkü Oradaki tüm tarihi abideler artık özgürlüğüne kavuşmuştur.²⁸

Arif Aziz'in yaratıcılığında resim sanatının özel bir yeri olduğu söylenebilir. Sanatçı çalışmalarına tiyatro dekoru ve grafik tasarım ile başlasa da sonraki yıllarda resim sanatı onun yaratıcılığına dahil olduğu söylenebilir. Arif Aziz, sadece sanatı öğretmekle kalmamakta, sanata yeni adım atan gençlerle sanatsal ve estetik zevkine dair görüşleri paylaşmaktadır.

Profesör Oktay Mirgasimov şöyle söylüyor: “Arif Aziz kendi kadar sade, kibir nedir bilmeyen, kendini kimsenin önünde ispatlamaya çalışmayan, içi zengin, gerçekte çok mütevazı, alçakgönüllü, kendini kimseden üstün tutmayan bir insandır. Bu karakter benim için çok ilginç.”²⁹

2004-2008 yılları arasında İstanbul' un Beykent Üniversitesi' nde çalışan sanatçı tekrar memleketi Azerbaycan'a dönerek, memleketinin havasından, suyundan, ilhamlanarak yeni çizimler yaratmaya başladı. Azerbaycan resim sanatına farklılık ve çeşitlilik veren sanatçının “Türk dünyası”, “20 Ocak”, “İstanbul”, “Moulin Rouge” “Evin yolu”, “Natürmort narlar”, “Renklerin senfonisi”, “Bayatı Şiraz”, Ruhun rengi”, “Kümbetler”, “Oryantal motifler”, “Atlılar”, “Kuşlar”, “Nargile içenler”, “Evrenin haritası”, “Gökyüzünde bir kasırga”, “Zerdüş izleri ile”, “Uyanma”, “Frekanslar”, “Galada Antik bir hamam”, “Uzaydan mesaj”, “Kum fırtınası”, “Hocalı trajedisi”, “Doğu çarşısında”, “Süs”, “Totem”, “Doğaçlama”, “Gökyüzünün ışığı”, “Cami”, “Osmanlı gemileri”, “Meyve ile vazo”, “Hareket özgürlüğü”, “Havai fişek incisi”, “Galaksi ışıkları”, “Renklerin fısıltısı”, “Aşık”, “Nevruz”, “Resimdeki resim”, “Taze pir cami”, “Bizim miras”, “Hislerim”, “Budda”, “Sema (Tasavvuf töreni)”, “Ruhun ağacı”, “Neptünden hediye”, “Rönesans anı”, “Ataların çağrısı”, “Ritmik kompozisyon”, “Mimar portresi”, “İstanbul kenarında köy”, “Sonbahar bulvarı”, “Camide”, “Tar söyle”, “Gala köyü”, “Ağaçlar”, “Maske”, “Senegalli genç”, “Senegalli

²⁸ Ayan Aziz Memmedova, ‘Hakkında’ www.arifazizart.com

²⁹ Arif Aziz, Documentary Film, Etibar Nazarov, Bakü, 2019.

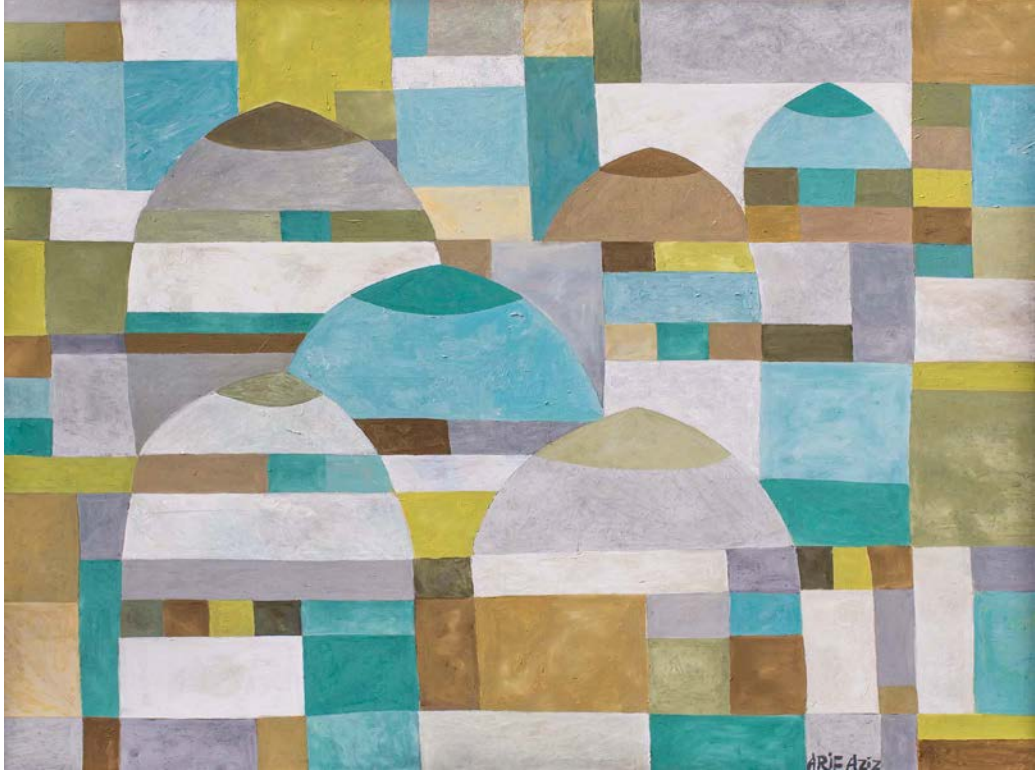
kız”, “Abşeron Bakü serisinden”, “Başlanğıç”, “Marilyn Monroe”, “Sabah”, “Çay kokusu”, “Nar ağacı”, “Usta”, “Öğrenci hayatından hatıra”, “Otopotre”, “Görüş”, “Akıllı papağan”, “Yeni hayat”, “Tavus kuşu” ve diğer çalışmalarıyla dünya resim sanatına önemli eserler sunmaktadır. Bütün bu tabloların ayrı ayrı hikayesi bulunmaktadır.³⁰

Şekil 3.4.2 Türk Dünyası, Tuval üzeri yağlı boya

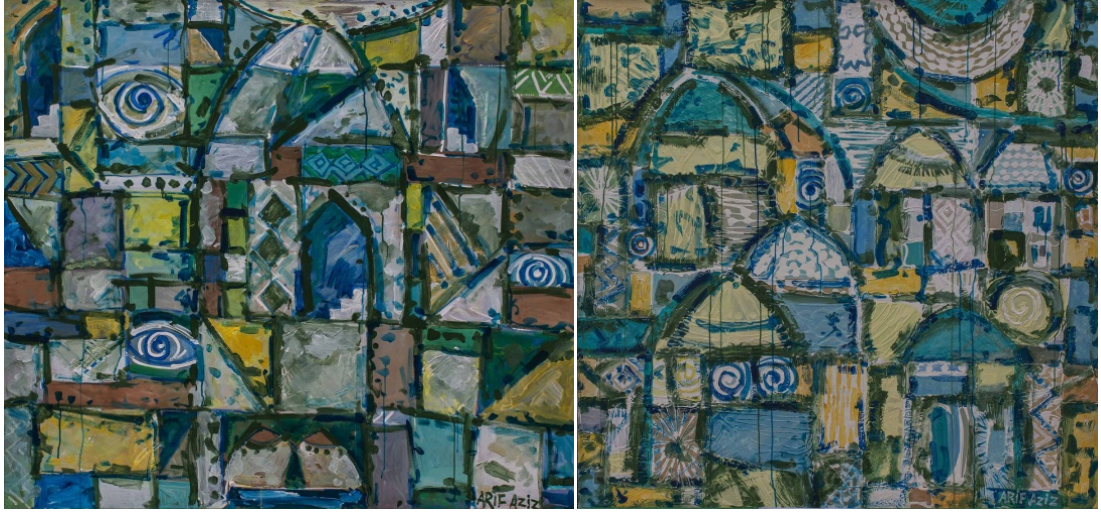
Arif Aziz’in Türk Dünyası eserinde beyaz renk kullanım tarzı ile ay yıldız görülmektedir. Ay yıldız ve Türk dünyasını anımsatan motifler, beyaz renge yansımıştır. Arif Aziz bu eserinde modernizm ve milli motifleri sentezleyerek ortaya kendine özgü eserler çıkarmaktadır. Bir çok eserinde Milli ruhun yansıması görülmektedir.

³⁰ Aslan Sultanov, Beyaz Devr. (İstanbul: : Teas Press, 2018) 20.

Şekil 3.4.3 Kümbetler, Tuval üzeri yağlı boya

Arif Aziz'in Kümbetler eserinde İslam Kültürü ve tarihi özellikler vurgulanmaktadır. Silindirik tabanlı, üst kısmı konik yapıda olan bu anıt mezarların özelliği esere yansımaktadır. Bu eserdeki renk uyumu, diziliş tarzı, kendine özgün yapısı esere farklı bir duygu katmaktadır. Arif Aziz'in çalışmalarında tarihi ve dini eserler bir arada görülebilir. Arif Aziz, eserlerinde izleyicilere geçirmek istediği fikri küçük motifler, beyaz renklerle daha çok vurgulamaktadır. Kümbetler eseri bir istisna olarak gösterilmekte ve diğer eserlerinden farklı kılınmaktadır. Sanatçının çalışmalarında farklı metotlar görülse de, diğer eserlerindeki tarzını kaybetmemektedir.

Şekil 3.4.4 Abşeron'un Motifleri

Şekil 3.4.5 Gala Köyü

Ünlü sanatçının renklerle ilişkisi, yaratıcı hayal gücü, yarattığı sanat tarzı resim sanatında özgünlüğü ile ön plana çıkmaktadır. Arif Aziz'in eserlerinin renkli ve çok çeşitli olması, memleketindeki doğanın renklerinden etkilenmiş olabilir. Sanatçı doğadan aldığı renklere gizemli bir ahenk katarak onları esrarengiz kılmaktadır. “Gobustan”, “Pir”, “Gala köyü”, “İçeri Şehir” gibi tablolarında natürmort, manzara ve tematik eserlerde milli ruh hakimdir denilebilir.

Şekil 3.4.6 Galada Antik Bir Hamam, Tuval üzeri yağlı boya

Arif Aziz bu eserde kendi tarzına uyarak yoğun beyaz renk kullanmaktadır. Eserde antik bina, halı, insan figürleri ve desenli etnik kıyafetler dikkat çekmektedir. Arif Aziz anlatmak istediği görüşü, seyircilerini yormadan iletmeyi hedeflemektedir.

Arif Aziz'in çalışmalarının temeli memleketi Abşerondur. Abşeron Azerbaycan'da bir yarımadadır ve onun çalışmalarının ana hattı olarak düşünülebilir. Abşeron'un güzel doğası, mavi denizi, yeşil bağları, muazzam manzaraları sanatçının birçok eserine yansımaktadır.

Çağdaş Azerbaycan güzel sanatlarında "Abşeron mektebi" adlı okul var. Bu okul bir çok tanınmış sanatçının eserinde iyi bilinmektedir. Arif Aziz'in eserlerinde Abşeron yaygın olarak geçmektedir. Resimlerini bilen kişiler, sanatçının Abşerona olan hayranlığını görebilir. Sanatçı insanları kendi tablolarının doğal olduğuna, görüntülerin ve duyguların gerçek olduğuna inandırır. Sanatçı ustalıklı çeşitli renk tonları kullanarak duygularını, iç dünyasını insanlara aktarmayı başarıyor.

Aile değerleri de sanatçı için önemli kavramlardan biridir. O şöyle söylüyor: “İnsan, Tanrı'nın en güzel eseriye, aile de insanın en doğal eseridir. En büyük değerimiz ailedir.” Arif Aziz daha çok yerli Azerbaycan topraklarını, kendi memleketinin görüntülerini çalışmalarında yansıtmayı tercih ediyor.³¹

Şekil 3.4.7 Abşeron Bakü Serisi 1

Şekil 3.4.8 Abşeron Bakü Serisi 2

Arif Aziz'in “Abşeron Baku Serisinden” adlı eserinde eski binalar, duvarların gizemi tasvir edilmektedir. Burada i ve dış dünyada coşkun, herhangi bir gerilimden uzak, dünyayı anlamının güzelliğinde birleşmekte ve bir bütün olmaktadır.

Sanatçı Arif Aziz şöyle söylüyor: “İtalyan neo realizm dönemini çok seviyorum. Biz bu kitaplarla, filmlerle, resimlerle büyüdük. alışmak, okumak, her şeyi benimsemek zorundayım. Kitaplar benim entelektüel ve yaratıcı laboratuvarım, ruhumun gıdası. Kitaplarımın oğu, Moskova'daki öğrencilik yıllarımda satın aldıklarımdır.”

³¹ Arif Aziz, Documentary Film, Etibar Nazarov, Bakü, 2019.

Şekil 3.4.9 Usta, Gravür

Sanatçı, dekoratif kompozisyonlarda soyut duyguları ifade etme çabası ile somut bir yaşam yaratmayı hedeflemiştir. Arif Aziz aynı zamanda bir gravür portre sanatçısıdır. O eserlerinde insanın iç dünyasını, psikolojik durumunu siyah beyaz renklerle açmaya çalışmaktadır.

Şekil 3.4.10 Çay Kokusu, Gravür

Arif Aziz doğup büyüdüğü yerin kültürü, sofrası, samovar üzerindeki çayın yayılan kokusunu bu esere yansıtmaktadır. En kadim samovar Azerbaycanda Şeki şehrinde bulunmuştur ve Mısır samoverinden daha eski olduğu bilinmektedir. Arif Azizin bir çok eserlerinde tarihi mekanlar, mimariler, kiyafet ve eşyalar görülmektedir. Arif Aziz tarihi mirasını unutturmamak ve gelecek nesile tanıtmak, sevdirmek için bu eserler önemli yer taşımaktadır.

Şekil 3.4.11 Sema (Tasavvuf Töreni), Tuval üzeri yağlı boya

Sanatçı kompozisyonlarının çoğunda gölge, ışık etkisinden kaçınır. Bunun yerine, kontrast renklerle veya farklı renk tonlarıyla değiştirerek kompozisyonda optik bir etki yaratmayı tercih etmektedir.

Şekil 3.4.12 İstanbul Kenarında Köy, Tuval üzerine yağlı boya

Bu eserde sanatçı, İstanbul'un köylerinin sessizliğini, kıyılarını, aydınlık kayalıklarını, mimarisini kendi tarzı ile izleyiciye yansıtmayı amaçlamaktadır.

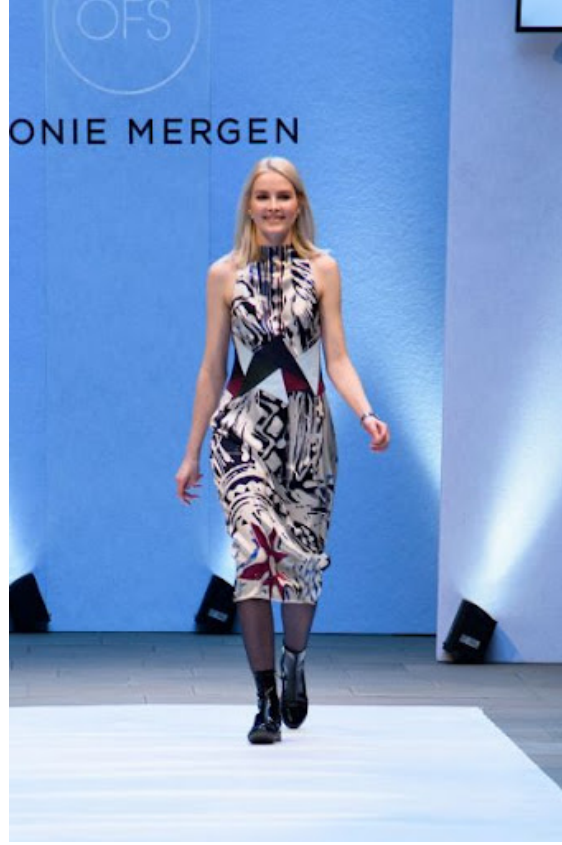
3.5 Arif Aziz'in Uyguladığı Kumaş Desen Çalışmaları

Arif Aziz'in resimleri yalnızca ana stil ve üslubunun özelliklerini açıkça göstermekte ve modernizmin önde gelen eğilimlerinin algılanmasını da katkı sağlamaktadır. Sanatçının çizimlerinin, kumaşlara geçerek eserlerine farklı bir tarz kazandırdığı düşünülebilir. ³²

Arif Aziz için moda, her zaman büyük önem taşımış ve her dönemin modasına uygun renkler, figürler, eskizler, motifler eserlerine yansımıştır. Disiplinler arası yaklaşımda moda ile sanat arasındaki paylaşımlar, benzerlikler, ortak tasarımlar iki disiplinin etkileşimini görünür hale getirmektedir.

³² Qurbanova Dürdane, 'Sanatı İle Ülkelere Köprü Salan Ressam'' 05 Ocak 2022, www.azgallery.az

London Fashion Week

Arif Aziz “Engelsiz kendini ifade etme” ile tanınan, farklı tarzı ile Alman moda tasarımcısı Leonie Mergen'in de ilgisini çekerek 2018 Londra Moda Haftası'nda tanıtılan yeni koleksiyonunda yer almıştır.³³

³³ Leonie Mergen, The Arif Aziz Edition. (Autumn-Winter: 2018 / 19)

Şekil 3.5.1 Ataların Çağrısı, Tuval üzeri yağlı boya

Azerbaycan'dan ilham alan Alman tasarımcı Leonie Mergen'in üçüncü koleksiyonunda Arif Aziz'in "Beyaz Dönemi" yer almaktadır. Sanatçının eserlerinde hakim olan beyaz rengin mistik izleri, çizgilerin ritmik çözümü, modernite ve uyumu Mergen'in yeni koleksiyonunu geliştirmesi için ilham kaynağı olduğu söylenebilir.³⁴

3.6 Arif Aziz'in Resim Sergilerinden örnekler

Bu güne kadar sanatçı Arif Aziz'in tabloları Türkiye, Almanya, Fransa, Hindistan, Bulgaristan, Senegal ve diğer ülkelerde sergilenmiştir. 1981 yılında Sri Lanka'nın başkenti Kolombo'da sanatçının kişisel sergisi düzenlenmiştir. Gençlik yıllarından kalbinde büyük öneme sahip olan dekoratif uygulamalı sanat, ona metal

³⁴ Leonie Mergen, The Arif Aziz Edition. (Autumn-Winter: 2018 / 19)

işleme, kuyumculuk, ağaç oymacılığı, dokuma ve kumaş desenleri gibi geleneksel sanatları daha çok sevdirmiştir. Sri Lanka'da, dini törenlerle ilişkili danslar ve ritüeller için bireysel maskeler büyük sanatsal önem kazanmıştır.³⁵

Şekil 3.6.1 Maske, Gravür

Bu maskenin görüntüsü, süsleme yöntemlerinin çeşitliliği ve korkunç mitolojik karakterlerin olağandışı sembolleri ile özdeşleşmiştir. Bunlar Arif Aziz sanatına büyük bir hızla girdiler ve bir dizi eserle devam ettiler.

³⁵ Aslan Sultanov, Beyaz Devr. (İstanbul: Teas Press, 2018) 21.

Arif Aziz'in, Medres'de, Akra'da, Bombey'de, Delhi'de sergileri düzenlenmiştir. Eserlerde Kailaş dağlarındaki geçmiş dönem mağara mabetlerinin duvarlarında nakışları kültürel geleneklere uygun şekilde yerleştirilmiştir.³⁶

Şekil 3.6.2 Hint Kukla Tiyatrosu, Gravür, Tuval üzerine yağlı boya

Hindistan'a adanmış, sanatsal kurgularla dolu eserlerde derin duygusallık, efsanevi kahramanların ve tanrıların görüntülerinin tasvir edildiği Hint mitolojisine özgü renk ahenginin zenginliği yer almaktadır.

³⁶ Aslan Sultanov, Beyaz Devr. (İstanbul: : Teas Press, 2018) 21.

Şekil 3.6.3 Hocalı

Şekil 3.6.4 Hocalı Trajedisi, Tuval üzeri yağlı boya

Karabağ savaşı sırasında Ermeni kuvvetleri tarafından işlenen Hocalı trajedisi, Azerbaycan halkının acılı, sancılı tarihi bazı eserlerde görülmektedir. Bu acılı dönemleri, tarihi geçmişini geleceğe aktarmak amacıyla eserlerinde betimleyen

sanatçıların yaşamın zor şartlarını, endişelerini de eserlerine yansıttıkları görülmektedir.

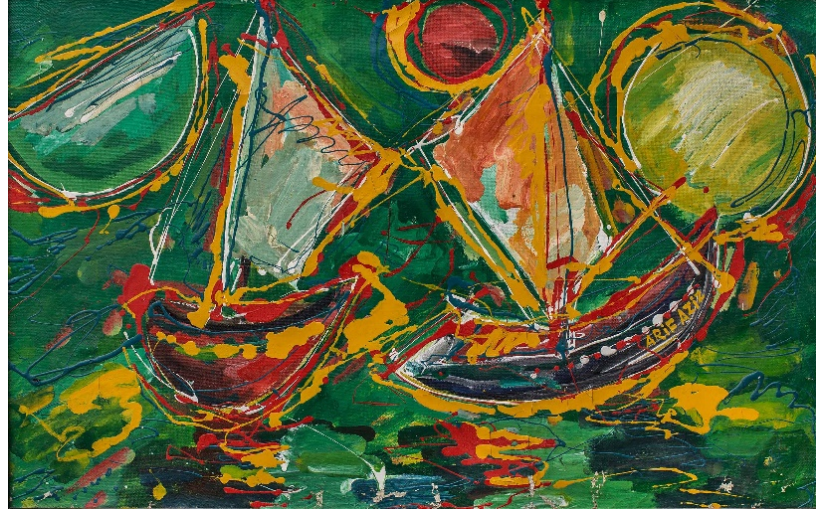
2019 yılında Hocalı soykırımının 27. yıldönümünde Ankara Gazi Üniversitesi'nde Sanat Fakültesi ve Türk Sanat Derneği tarafından “Karabağ'da yağma, Hocalı'da soykırım var” adlı bir sergi düzenlenmiştir. Gazi Üniversitesi fakülte ve öğrencileri ADMİU yi (Azerbaycan Devlet Medeniyet ve İncesenet Üniversitesi) ziyaretleri esnasında bir film gösterimi gerçekleştirilmiştir. Etkinliğin ikinci bölümünde Arif Aziz'in “Azerbaycan Sanatçısını Anlatmak” adlı yaratıcı bir toplantısı yapılmıştır. Karabağ gerçeklerini, dünyaya iletmeyi amaçlayan bu sergide, Karabağ'da yıkılan tarihi anıtlar 50'den fazla Türk sanatçı tarafından tasarlanarak sergilenmiştir. Burada Arif Aziz'in “Ağdam Cuma Camiisi” eserinin sunumu gerçekleştirilmiştir. 1878 yılında Kerbeladan Safiyan Karabağ tarafından yaratılan bu camii Ağdamın işgali sırasında yıkılmıştır. Sanatçı ulusal mirasın benzersiz anıtını Azerbaycan halkının önemli sembollerinden biri olarak nitelendirmiştir.³⁷

³⁷ Ayan Aziz Memmedova, “Hakkında” www.arifazizart.com

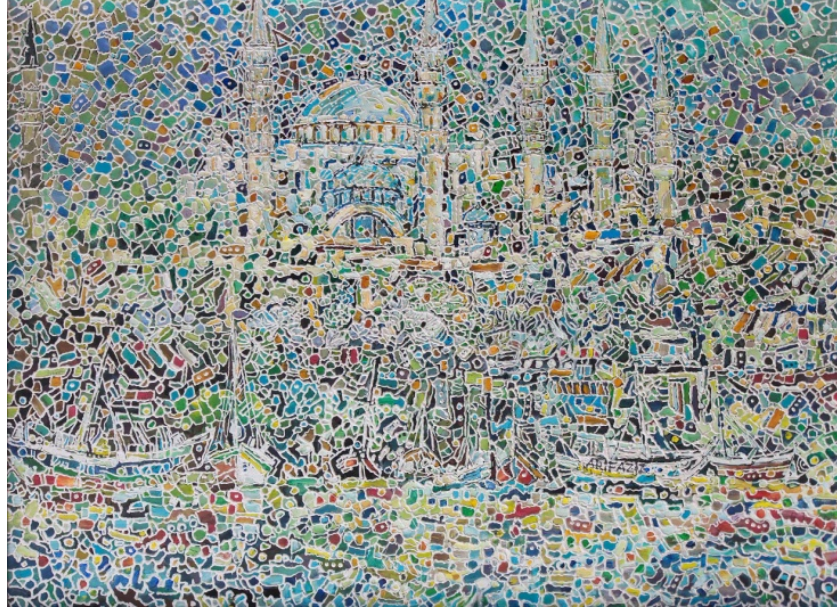
Şekil 3.6.5 Hint Madonna, Karışık teknik

Sanatçının “Hint madonnası” eserindeki renk seçimi ve çizilen güzel siyah kadının baş örtüsü özellikle dikkat çekmektedir. Diğer önemli nokta ise baş örtünün kenarlarında lacivert renkte çizilen “buta”lardır. Buta Azerbaycan süsleme sanatının en yaygın dekoratif unsurlarından biridir. Buta, badem görüntüsünde bir desendir. Azerbaycan sanatında en yaygın dekoratif motiflerden birisidir. Bu unsur Azerbaycan ressamlarının çalışmalarının çoğunda kullandıkları ve modası geçmeyen bir desendir. Eserde kontur çizgileri ve renklerin uyumuna dayalı dekoratif bileşimsel çözümler kullanıldığı görülmektedir. Bu resimde çizgilerin genelleştirilmiş yorumu, sembolizmi, dekoratifliği, uyumu, formların tanımlayıcı estetiğini kapsamaktadır. Dikkatlice izlendiği zaman mavi rengin mat kadifemsi dokusu, altın ve sarının sıcak tonlarıyla tezat oluşturduğu görülmektedir.

Şekil 3.6.6 Osmanlı Gemileri, Tuval üzeri yağlı boya

Arif Aziz bu çalışmada, Osmanlı dönemi yelkenli savaş gemilerini daha renkli ve canlı bir şekilde izleyicilerine sunmaktadır. Bu eserinde yeşil rengin diğer kullandığı renklerle uyumu görülmektedir.

Şekil 3.6.7 İstanbul, Tuval üzeri yağlı boya

Arif Aziz İstanbul eserinde Mozaik sanatı, farklı renkleri ve küçük parçacıkları bir araya getirmiştir. Eserde İstanbulun mimarisi, şehrin hareketliliği, kargaşası,

gökyüzünün, denizin mavisi, yelkenli tekne ve kayıkları bu tabloda görmek mümkündür.

Şekil 3.6.8 Kobustan, Tuval üzeri yağlı boya

Kobustan Azerbaycan'ın Bakü şehrinde dağlık bir bölgedir. Kobustan çamur volkanları ve kaya üzerindeki petrogliflerle tanınıyor. Eserdeki insan figürleri Kobustan kaya figürlerini anlatmaktadır. Eserdeki beyaz renk yoğunluğu bu figürleri ön plana çıkarmaktadır.

16 Ocak 2019 yılında başkent Bakü’de, Azerbaycan Kültür Bakanlığı Müze Merkezi Sanat Galerisi’nde, ulusal sanatçı Profesör Arif Aziz’in 75. yıldönümünde “Maestro & Artists” sergisi gerçekleşmiştir. Serginin temeli seçkin fırça ustasının tuvalleiydi ve Arif Aziz ile farklı yıllarda çalışmış olan sanatçıların eserleri, öğretim yeteneğinin kanıtı olmuştur. Maestronun kişisel tarzı, yaratıcı dönüşümleri, zaman ve mekanın verimli olması, çok yönlülük, çeviklik ve modernite sanatının ve kişiliğinin düzeyini belirlemektedir. Sanatçının “Maestro & artists” adlı sergide yaklaşık yüz öğrencinin eseri yer alıyordu. Çalışma hayatında uzun bir yol kat eden Arif Aziz, sıkı çalışması ve yetenekleri sayesinde büyük başarılar elde etmiştir. Sergi, sanatçının yıllar içinde yarattığı eşsiz sanat eserlerini, çeşitli çağdaş sanat koleksiyonlarını bir araya getiriyor ve daha geniş bir kitleye ulaştırmaya katkıda bulunmaktaydı. Arif Aziz hem Azerbaycan’da, hem Türkiye’de öğrencileri tarafından her zaman takdir edilmiş ve sevilmiştir. Sanatçı her zaman yüksek profesyonelliğini, önemli temel bilgilerini öğrencilere aktarma yeteneğine sahiptir. Bu sergi onun öğrencileri ile birlikte gerçekleştirdiği sergi oldu. Sanatçının öğrencileri, yetenekli, gelişmeye ve en iyi galerilerde eserlerini sergilemeyi hedefliyorlar. Sergide Arif Aziz, “Dede Gorgud Ulusal Fonu” ödülünü almıştır.³⁸

³⁸ Halk Ressamı Arif Aziz’in 75. Yılı, shushapost.az

Şekil 3.6.9 Doğu Çarşısında, Tuval üzerine yağlı boya

Arif Aziz'in beyaz renk çalışmaları oldukça çeşitli ve etkilidir ve beyazın yoğunluğu bu eserde de görülmektedir. Eserde beyaz renkle işlenen geleneksel motiflerin dinamikliği ve hareketli insan figürü ön plana çıkmıştır.

6 Mart 2019 tarihinde halk ressamı Prof. Arif Aziz'in Üsküdar'da Nevmekean Sahil Nev Galeride 130 resimden oluşan “Beyaz köprü” adlı kişisel sergisi gerçekleşmiştir. İstanbul Üsküdar Belediyesi tarafından düzenlenen sergi Arif Aziz'in son 20 yılda yaptığı resimlerden oluşmaktadır. Sanatçının bireysel üslupları, sanatsal deneyime olan tutkusu, zamanın ve mekanın etkisinin kullanımı, çok yönlülük, sonsuz dinamizmi, çalışmalarının modernliği, performans tarzı onun yaratıcılığını ve

kişiliğini belirlemektedir. Bu sergi, sanatçının İstanbul'daki ikinci sergisidir. İlk sergisi ise 1995 yılında organize edilmiştir.³⁹

Şekil 3.6.10 Bayatı Şiraz, karışık teknik

Azerbaycan'da Muğam bir müzik türüdür. Bayatı Şiraz Azerbaycan'da bir Muğamdır ve yedi makamda sakinliği, dinginliği, melankoliği simgeliyor. Bu Muğam dinleyicide duygusallık hissini uyandırmaktadır. Sanatçının Bayatı Şiraz eserinde bu duygu hissedilmektedir. Müziğin ritmi ve dinginliği, eserdeki renkler ve hareketlerde görülmektedir.

³⁹ Arif Aziz, Beyaz Köprü. (Üsküdar Belediyesi: Teas Press 2019)

4. BÖLÜM : ARİF AZİZİN ÇALIŞMALARINDAKİ DÖNEMLER

4.1. Arif Aziz'in Afrika Dönemi Çalışmaları

Arif Aziz'in çalışmalarında Senegal'in özel bir yeri olduğu görülmektedir. O zamanlar Senegal, sanatçının ilgisini çeken, gelişmekte olan bir Afrika ülkesiydi. Sanatçı ilk kez 1981 yılında “Bakü ve Bakülüler” adlı sergi nedeniyle Afrika’yı ziyaret etmiştir. Afrika’ya ikinci ziyareti 1987 yılında’dır.

Şekil 4.1.1 Afrika Maskesi, Tuval üzerine yağlı boya

Senegal'in doğası, mimarisi, eşsiz manzaralarından, müziğinden, giyim tarzından etkilenen sanatçı “Senegalli Maskeler”, “Uyanış”, “Dakarda Camiisi”, “Dans”, “Senegal Manzaraları” adlı eserleri yaratmıştır. Bu eserlerden oluşan sergisi ilk defa Dekar’da, daha sonra 1984 yılında Mosokova’da, 1996 yılında İstanbul’da düzenlenmiştir. Kendi memleketinin renklerini eserlerinde canlandıran sanatçı gittiği farklı ülkelerde, farklı halkların ulusal kimliklerini, kültürlerini çizimlerinde canlandırmayı büyük ustalıkla başarmaktadır. Sanatçının “Senegal panoramı” eseri

Dekar ve Bakü arasındaki ilişkileri yansıtan, iki ülke için siyasi açıdan oldukça büyük öneme sahiptir.

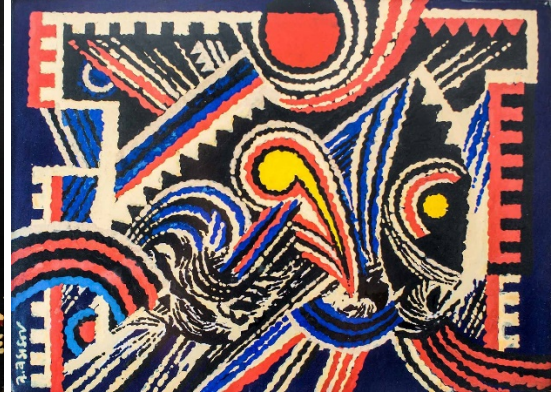

Şekil 4.1.2 Afrika'nın Rengi, Karışık teknik

Geniş bir izleyici kitlesine sahip olan, sanatsal kimliğini, tarzını ortaya koyan Arif Aziz, yaratıcı hayal gücü ile Afrika'nın doğasını, halkın yaşantısını tablolarına yansıtmıştır.

Şekil 4.1.3 Afrika 1

Şekil 4.1.4 Afrika 2

Şekil 4.1.5 Afrika 3

Arif Aziz bu eserlerinde Afrika'nın doğasını, etnik renk ve desenlerini geleneksel unsurlarla eserlerine yansıtmaktadır. Afrika gibi egzotik ülkelerin Arif Aziz'in sanatında önemli bir yer edindiği gözlemlenmektedir.

Şekil 4.1.6 Senegal Dansları, Tuval Üzerine Yağlı Boya

Şekil 4.1.7 Senegalli Genç, Gravür

Sanatçının siyah beyaz renge üstünlük veren resim eserlerinde kullandığı geleneksel unsurların baskın olduğu sanat eseri örneklerindendir.

4.2. Arif Aziz'in Beyaz Dönemi

20. yüzyıldan itibaren bazı sanatçılar sadece beyaz içeren resimler yapmaya başlamışlardır. Tüm renklerle uyum sağlayan, saflığın sembolü olan beyaz rengin Arif Aziz'in sanatında özel bir yeri vardır. Sanatçı “Beyaz dönemi” hakkında yaptığı açıklamasında şöyle söylemiştir: “Beyaz psikolojik olarak algılandığında, çizgilerin ve dış hatların, ana hatların ve hacimlerin ifade enerjisinin reddedilemez temelidir” Arif Aziz'in renk dünyasının en önemli özelliklerinden biri beyaz renklere, beyaz çizgilere olan tutkusudur. Beyaz renk onun sanatının mükemmellik aşamasını göstermektedir. Beyaz çizimler sanatçının çoğu tablosunda yer almaktadır. Arif Aziz'in Beyaz dönemi 90. yıllardan sonraki devre aittir. O resimlerinde beyaz renklerin uyumunu sağlayarak mistik bir aura yaratmayı hedeflemektedir. Bu resimler dikkatle izlendiğinde sanki hareketli bir yanılsama gerçekleşmektedir.⁴⁰

Beyaz, onun manzara ve kompozisyon resimlerinde mutluluğun, saflığın bolluğun sembolü olarak kullanılmıştır. Siyah, mavi, ya da kırmızının değil, sadece beyaz rengin Arif Aziz için bu kadar önemli olduğu görülmektedir.

Sanatçı yaratıcılığında özel yer verdiği beyaz rengi şöyle anlatıyor: “Annem rahmetli olduğu an sanki onun ruhunun göklere yükseldiğini gördüm. O ruh sanki bana hem keder verdi, hem de bir yol açtı. O olaydan sonra tüm resimlerimi beyaz fonlarda çizmeye başladım. Yani beyaz benim hayatıma ve yaratıcılığıma tesadüfen dahil oldu. Beyaz renk benim kalbimin aynasıdır. Beyaz umuttur, saflıktır. Eski Türk düşüncesine göre beyazın mutluluğun bir sembolü olduğu bilinmektedir. Avrupalılar için beyaz teslimiyet anlamını taşısa da, bizim için beyaz kötülük üzerinde kazanılan zaferdir.”⁴¹

⁴⁰ Azizova Ayan, Beyaz Işıklı Sanat. (Bakü: Elm, 2020) 110.

⁴¹ Arif Aziz, Yüz yüze röportaj, 20 Nisan 2019

Sanatçı Arif Aziz in “Beyaz dönemi” eserlerinde seyirci karşısında ressamın sunduğu tablolar sanki donmuş bir dünyayı ifade etmektedir. Gerçekleşmiş olayların hayali, mekânsal ve zamansal ilişkilerin keskin bir dönüşümü ile işaretlenmektedir. Sanatçının beyaz eserlerinde, beyaz ve mavi, gri tonları, yatay ve dikey çizgilerle açıkça belirtilmektedir. Arif Aziz modern yöntemlerin özelliklerini kullanır, tek tek parçalar seçer ve yerel renklerle kaplar. Önemli kısımlar görünür bir şekilde somutlaştırılır ve izleyicinin asıl odak noktası haline getirilir. Böylelikle ressam Arif Aziz resimlerine kendine has şekilde canlılık katmaktadır denebilir.⁴²

Şekil 4.2.1 Nevruz

⁴²Azizova Ayan, Beyaz Işıklı Sanat. (Bakü, Em, 2020) 112.

Nevruz Azerbaycan’da baharın gelişini simgeleyen eski bir halk bayramıdır ve eski çağlardan beri halk arasında bir gelenek haline gelmiştir. Arif Aziz, baharı simgeleyen çiçekler, renkler, nevruzun sembollerinden olan nevruz masası, geleneksel figürleri bu esere yansıtmaktadır.

Sanatçının eserlerinde, beyaz renk tüm renklerin bir sentezi gibi kullanılmaktadır. Aynı zamanda, zarif bir lirik biçimde ifade edilen Azerbaycan bağımsızlığının yeniden kazanılmasının ardından “temizlik” veya “ağartma” ile de ilgili olduğu görülmektedir. Beyazın diğer renklerle uyumu, hareketlilik, ve yumuşak geçişlerle eserlerine farklılık kazandırmaktadır.

Sanatçılara göre beyaz renkle çalışmak ekstra çaba gerektirir. Çoğunlukla beyazı seçen Arif Aziz'in beyaz renkli eserleri dünya seyircileri tarafından büyük ilgiyle karşılanmaktadır. Çizimlerinde lirik ve felsefenin bir araya gelmesini büyük ustalıkla sağlamaktadır. Türkiye’de çalıştığı yıllarda ve sergilerinin açıldığı zaman ona “Arif Aziz Beyaz” diye hitap edenler de olmuştur. Arif Aziz beyaz renklerle çizdiği eşsiz eserleriyle izleyenlerin derin düşüncelere dalmasını sağlamıştır. Sanatçının amacı tüm duygularını beyaz çizimleriyle izleyecilerine iletmektir. Aynı zamanda sanatçı, eserlerinde Azerbaycan halkının kültür ürünlerini, inançlarını, ulusal ve ahlaki değerlerini konu edinmiştir. ⁴³

Azerbaycan ve Türkiye arasında kardeşlik ve dostluk ilişkilerinin daha da güçlendirilmesinde sanatın rolü oldukça önemlidir. 6 Mart 2019 yılında sanatçı Arif Aziz’in Üsküdar Belediyesi tarafından “Beyaz Köprü” adlı sergisi düzenlenmiştir. İstanbul Üniversitesi'nin öğretmen profesör heyeti, diplomatik temsilciler ve sanat severlerin de bulunduğu sergide Arif Aziz'in 133 eseri sergilenmiştir. Sanatçının 75. Yıldönümüne adanmış sergide Osmanlı dönemine ait 100’e yakın kadın giyimlerinden

⁴³ Azizova Ayan, Beyaz Işıklı Sanat. (Bakü, Elm, 2020) 114.

oluşan gelinlik kolleksiyonu yer alıyordu. Sergide İstanbul Belediyesi tarafından Arif Aziz'e ödül takdim edilmiştir.⁴⁴

Şekil 4.2.2 Resimdeki Resim 1

Şekil 4.2.3 Resimdeki Resim 2

Arif Aziz'in eserlerinde görüldüğü üzere, sanat hayatı boyunca, hep yenilikler aramış, seyircisine daha anlamlı ve ilginç eserler sunmak için hep sanatın modern yeni metotlarına, imkân ve fırsatlarını araştırmıştır. Fakat, sanatçı yenilik arayışında geçmişten vazgeçmemiş ve eserlerinde gelecek zamanla geçmiş zamanı bir araya getirmenin yollarını aramıştır. Sanatçının birçok eserinde eski motifler görülmektedir. Eserlerinde çizgilerin önceden görünmeyen ve gizli kontrastları ve rengin soyut açıklığına dayalı lekeli renkler yerini zıt görüntülere bırakmıştır. Tüm bu değişiklikler sanatçının farklı dönemlerde çizdiği eserlerde açık bir şekilde görülmektedir.

⁴⁴ Arif Aziz, Beyaz Köprü. (Üsküdar Belediyesi: Teas Press, 2019)

Şekil 4.2.4 Ruhun Rengi, Tuval üzerine yağlı boya

Sanatçının beyaz renkle çalışması ona zengin ve çok yönlü bir keşif kapılarını açmaktadır. Çeşitli tekniklere, malzemelere, yapılar, dokulara ve şekillere dikkat çeker, beyazın ışığa ve gölgeye duyarlılığını vurgular. Beyazın prizmasıyla sanatçı beyazın felsefi, dini yönlerini keşfeder. Bu bazı kültürlerde tefekkür, boşluk ya da sonsuz alan anlamına gelebilir. Bu şekilde sunulan beyaz renk bağımsız hale gelir ve farklı bir anlam kazanır. Beyaz çizgilerle farklı tekniklerle çalışan Arif Aziz milli tablolarında ustaca beyaz çizgiler kullanarak özgün bir sanat üslubu yaratmıştır. Çoğu sanatçı beyaz çizgilerin Arif Aziz'in kartviziti olduğunu vurgulamaktadır. Tabloları beyazın; zafer, neşe, saflık, umut, mutluluk, bolluk olarak yansıtmaktadır. Resimleri incelendiğinde, son 30 yıldır sanatçının tablolarında beyaz renk hakimdir denilebilir.

Sergide sanatçı Arif Aziz şöyle söylemiş: “Ben Türkiye’yi ve İstanbul’u çok seviyorum. Hayatım, sanatım, Türkiye ve İstanbul ile çok bağlı. Burada beş yıl görev yaptım. Bu ikinci büyük sergim, Üsküdar’da ve Nevmekean’da bulunduğum için kendimi şanslı hissediyorum.”⁴⁵

Prof. Arif Aziz ve Hilmi Türkmen

⁴⁵ Arif Aziz, Yüz yüze röportaj, 6 Mart 2019

4.3. Arif Azizin “Moulin Rouge” Dönemi

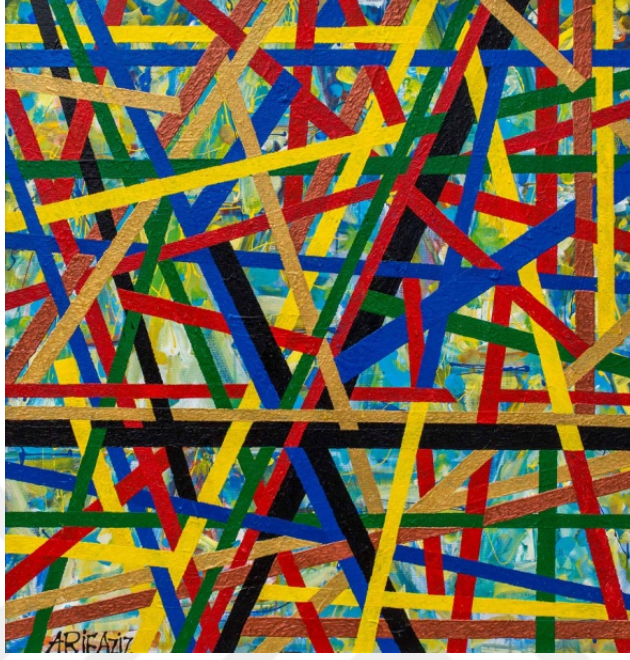
Sanatçı “Moulin Rouge” olarak adlandırılan son eserinde farklı bir performansla dünya sanat severlerinin ilgisini çekmiştir. “Moulin Rouge” Fransız kültüründe tarihi bir mekan olarak tanınıyor. 19. yüzyılın sonlarında inşaa edilen Fransızca “Kırmızı Değirmen” manasını taşıyan bu kabare, bir çok sanatçının eserleri arasında yer almaktadır. Arif Aziz’in dünyaca ünlü tarihi yapıta olan ilgisi tesadüf değildir. Eşsiz ve güzel tarihi anıtlar onun her zaman dikkatini çekmiştir ve sanat hayatı boyunca eserlerinde karşılaşmaktadır.⁴⁶

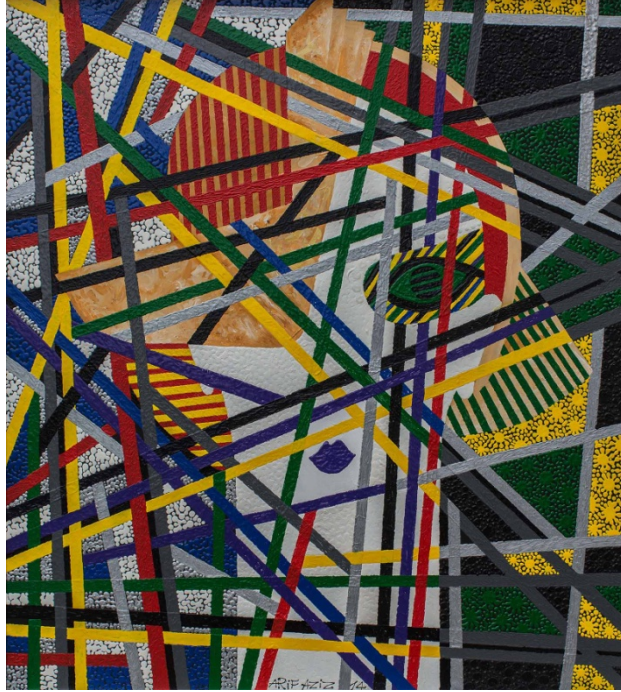
Şekil 4.3.1 Moulin Rouge 1, Karışık Teknik

Başını eğmiş, omzunun üzerinden bakan bir kadının profilini gösteren modern resim, bu serinin önemli eserlerinden biri olarak kabul edilebilir.

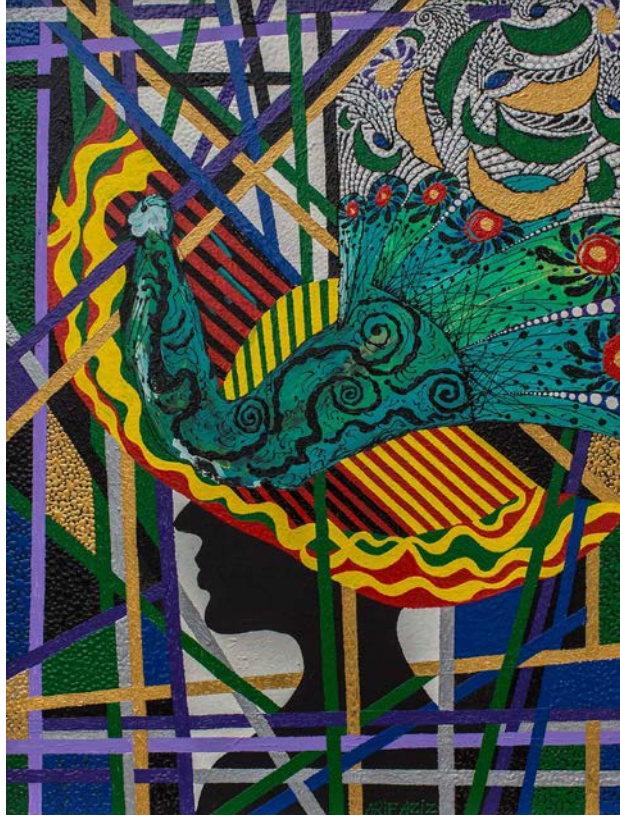
⁴⁶ Azizova Ayan, Beyaz Işıklı Sanat. (Bakü, Elm, 2020) 96.

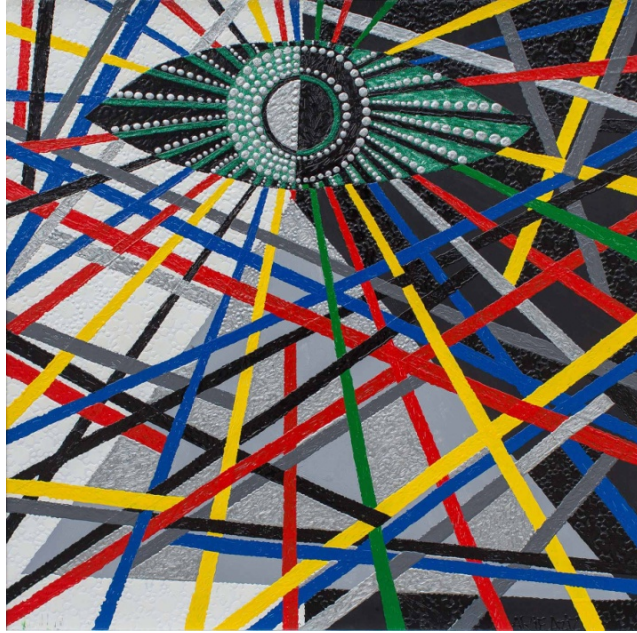
Şekil 4.3.2 Moulin Rouge 2, Karışık Teknik

Şekil 4.3.3 Moulin Rouge 3, Karışık Teknik

Şekil 4.3.4 Moulin Rouge 4, Karışık Teknik

Şekil 4.3.5 Moulin Rouge 5, Karışık Teknik

Arif Aziz, “Moulin Rouge” adını duyguların değişkenliğini ifade eden bir metafor olarak, yaratıcılıktan ayrılmayan ve sanat alanında yeniliğin temeli olarak kullanmaktadır. Sade, soyut geometrik şekiller ve çok keskin renkler kabare çalışmalarından alınmıştır.

5. BÖLÜM: ARIF AZİZ’İN GRAFİK TASARIM, SAHNE DEKORU, MODA TASARIMI ALANLARINDAKİ DENEYİMLERİNİN RESİM SANATINA YANSIMALARI

5.1 Arif Aziz’in Grafik tasarım alanındaki deneyimlerinin resim sanatına yansımaları

Daha genç yaşta Moskova şehrinde grafik tasarım alanında eğitim alan Arif Aziz kendini uzman olarak geliştirmeyi yetiştirmeyi başarmıştır. Dünyadaki yenilikler, reklamlar, kitaplar, gazeteler ve dergiler, fontlar ve daha birçok uygulamalı grafik alanı, her türlü değişiklik Moskova üzerinden genç sanatçının yaratıcılığına katkı sağlamıştır. Faaliyetinin başında kendini Grafik tasarım alanında geliştirmeyi amaçlayan sanatçı, ilerleyen süreçte sanatın yelpazesinde çalışmayı ve onu geliştirmeyi hedeflemiştir. Yeteneğini ve bilgisini sanatın farklı alanlarında denemek ona büyük mutluluk vermekteydi.⁴⁷

Sanatçı Arif Aziz, her türlü uygulamalı grafikte kendi stiline uygun olarak yöntemlerini değiştirebilmektedir. Endüstriyel grafik ve ambalaj konusunda uzmanlaşmış sanatçı, renk unsurunu yüksek profesyonel düzeyde geliştirmekteydi. O yarattığı karakterlere izleyicinin doğru tepki vereceğini ve onları okuyabileceğini düşünmekteydi. Onun eserlerinde karmaşık kavramları bir araya getirmenin başarılı örneklerini, incelikle oluşturulmuş şiirsel metaforları grafik bir görüntüde görmek ve hissetmek mümkündür. Arif Aziz’in o dönemde üzerinde çalıştığı reklam afişleri sanatseverleri oldukça etkilemekteydi. Bu afişler sadece bir propaganda aracı değil, ilginç kompozisyonları ve renk şemaları içermektedir. 70’li yıllarda yenilikçi tarzıyla öne çıkan Arif Aziz, afiş türüne dekorasyon katmış ve onu daha da zenginleştirmiştir.

⁴⁷ Azizova Ayan, Beyaz Işıklı Sanat. (Bakü, Elm, 2020) 25.

Sanatçının afişlerini inceleyen Profesör Nureddin Habibov, onun afiş türünde daha önce yaygın olan metaforik tasvirden uzaklaştığını, modern bir tarzda, figüratif düşünceye, sembolik unsurlara dayalı çalıştığını.” söylüyor.⁴⁸

Şekil 5.1.1 Afiş Tasarımları Görsel Örnekler

Sanatçı Arif Aziz'in resim sanatında başarılı olması grafik tasarım alanındaki deneyimleri ile doğru orantılıdır denilebilir. Onun grafik tasarım çalışmalarında sıklıkla kullandığı metotlar (figürler, renkler tonlar, semboller) çizimlerinde de karşımıza çıkmaktadır. Özellikle grafik tasarım çalışmalarında gözümüze çarpan üçgen figürler, nesneler, çerçeveler onun eserlerine yansımaktadır. Kullandığı figür ya da nesneler, eserin estetik görüntüsünde ve felsefi anlamda bir etki yarattığı görülebilir. Böylelikle sanatçı Arif Aziz genç yaşta kazandığı deneyimleri ile yeni keşiflerini birleştirerek sanatına farklı bakış açısı getirdiği görülmektedir.

⁴⁸ <https://www.wiki.az-az.nina.html>

Arif Aziz, renklerin dilini eserlerine yansıtırken, beyaz kâğıt üzerine siyahla; ritim, hacim, ahenk ve efektleri kendine özgü tarzıyla yansıtan bir sanatçıdır denilebilir. O siyah beyaz eserlerinde insanın iç dünyasını, duygularını, psikolojik yapısını dışavurumculuğunu yansıtmaktadır. Arif Aziz Azerbaycan sanatçılarından bir dizi görüntüsünü de eserlerine yansıtmıştır. Azerbaycan müzik sanatının dehaları Gara Garayev, Fikret Emirov, şair Süleyman Rüstem, Maestro Niyazi ve diğer önemli sanatçıların gravür tekniğindeki grafik portrelerini çalıştığı görülmektedir.

Genel anlamda, Arif Aziz sanatında dekoratifçilik alanına yönelimi daha güçlüdür. Bu dekoratifçilik kompozisyonun yapısında, günlük yaşamın unsurlarında, ulusal bir ruh hali içinde, memleketin parlak renklerinde kendini göstermektedir. Onun "Pir", "Gala köyü", "Gobustan", "İçeri Şehir" gibi resim eserlerini incelediğimiz zaman sanatçının farklı renk tonlarını kullanarak duygularını ve düşüncelerini insanlara aktarmaya çalıştığını gözlemleyebiliriz. Aynı zamanda natürmort, manzara ve zengin milli ruhun da hakim olduğu bu tablolarla memleketinin doğal renkleri sanatseverlerin ilgisine sunulmaktadır.

Sanatçı Arif Aziz'in, yaratıcı bir adım atmak ve bu yolda uzman olmak için reklam, uygulama ve endüstriyel grafiğin tüm işlevlerinin üzerinde yenilikçi bir bakış açısıyla çalıştığı gözlemlenmektedir. Arif Aziz'in grafik tasarımının ana özelliği, kendisini bu alanın en çeşitli türlerinde ifade etmeye çalışmasıdır denilebilir. Eserlerinde onun sahip olduğu farklı deneyimler ve resimlerinin özgünlüğü görülebilir. Yıllar içinde sanatçının eserlerinin soyutluğunu arttırarak mozaik ve renkli parçalar düzeyine getirdiği görülebilir.

Son zamanlarda sanatçının resim serüveninde kolayca ayırt edilebilen görüntülerden vazgeçtiği ve grafiksel yapıya daha fazla önem verdiği görülmektedir. Arif Aziz'in oluşturduğu kavisli hatlarla iç içe geçmiş karmaşık şekiller hareketin dinamikliği nedeniyle beyaza boyanmış resmin fonunda, bir labirenti andırmaktadır.

Şekil 5.1.2 Gökyüzünde Bir Kasırga tuval üzerine yağlı boya

“Gökyüzünde bir kasırga” adlı resim eserinde yeşil, lacivert, altın renkli unsurlar ve beyaz rengin sentezi görülmektedir. Dünyayı tanımanın, izleyiciyle iletişim kurmanın ve duygularını eğitmenin bir yolu olarak resmin özgünlüğünün, sanatsal ifade ile ilişkili olduğu gözlemlenmektedir. Bu açıdan Arif Aziz’in dünya görüşü, duygusal algısı ve yaşam anlayışı, estetik deneyimlerin derinliği ile ifade edilebilmektedir.

Şekil 5.1.3 Zerdüşt İzleri, Tuval üzerine yağlı boya

Sanatçının “Zerdüşt izleri ile” adlı resim eserinde beyaz renkli farklı geometrik figürler görülmektedir.

5.2 Arif Aziz’in Sahne Dekor alanındaki deneyimlerinin resim sanatına yansımaları

Sanat hayatın bir yansımasıdır denilebilir. Sahne dekoru güzel sanatların özel türlerinden biridir. Temel amacı, oyunda olayların geçtiği ortamı ve karakterlerin görünüşünü görselleştirmekten ibarettir. Bu amaçla oyuncuların tiyatro sahneleri ve kostümleri tasarımcı tarafından oluşturulmaktadır. Sahnede uygun aydınlatma ve aksesuar ve dekorasyon unsurları eşit derecede önemlidir. Tüm bu araçlar, eylemin doğasını ve tüm performansın fikrini ve amacını aktaran bir bütün halinde birleştirilmektedir. Grafik tasarım alanında uzmanlaşmış sanatçı Arif Aziz, 1972

yılında Moskova’da sahne dekor çalışmalarına katılarak büyük bir başarıya imza atmıştır ve orada kazandığı deneyimleri daha sonra eserlerinde yansıtmaya başlamıştır. ⁴⁹

Düzlemsel öğeler ve hacimsel nesnelerin birlikte sahnenin tutarlı ve canlı bir resmini oluşturması çok önemlidir. Çevreyi tasvir etmenin ana, geleneksel yollarına ek olarak, yeni ve modern olan çalışmalar ortaya çıkmaktadır. Bunlar arasında projeksiyonlar, perdeler ve çok daha fazlası vardır. Kostümün olanakları çok geniştir: kahramanın toplumsal aidiyetini, uyruğu, mesleği ve bazı karakter özelliklerini anlatabilir. Stil ve renk açısından kostümler tiyatro sahnesi ile örtüşmelidir. Arif Aziz bu deneyimlere daha öğrenci yıllarında sahip olmuştur ve tüm sanat çalışmalarında bu deneyimlerinden yararlanmıştır. Sanatçının bu deneyimleri eserlerinde karşımıza çıkmaktadır.

⁴⁹ Ayan Azizova, Beyaz Işıklı Sanat. (Bakü, Elm, 2020) 26

Şekil 5.2.1 Tiyatro-Kostüm Çalışmalarına Görsel Örnek

Arif Aziz'in 1973 yılında Azerbaycan tiyatro, bale ve operalarında afişlerin, davetiye biletlerinin tasarımı ve birçok gösteri programının hazırlanmasında rolü olduğu görülmektedir. Sanatçının çalışmaları arasında grafik simgelerinin de özel bir yeri görülmektedir. Sanatçı gerçek zaman ve mekânın sınırlarını aşmakta, moderniteyi anlatmaya yönelmekte ve izleyicisinin karşısına farklı düşünceler ve sorular çıkartan eserler sunmakta olduğu gözlemlenmektedir.⁵⁰

Arif Aziz'in resimlerinde; ışık, sıcaklık, duygusallık ve romantizmin izleri görülebilir. Doğanın lirizmi, sanatçı tarafından tuvalin hassas renk tasarımıyla

⁵⁰ Arif Aziz, Beyaz Köprü. (Üsküdar Belediyesi: Teas Press 2019) 168

aktarılmaya çalışılmıştır. Sahne dekoru, moda ve sanatla ilişkili olduğu ve birbirlerini etkilediği gözlemlenmektedir.

Sanatçı Arif Aziz'in günümüzde, çalışmalarıyla dekoratif uygulamalı sanatın gelişimine ve güzel sanatlar alanındaki çalışmalarıyla disiplinler arası etkileşime katkısının önemi görülmektedir.

5.3 Arif Aziz'in moda tasarımı alanındaki deneyimlerinin resim sanatına yansımaları

Arif Aziz'in hitap ettiği her grafik sanat türünün kendine has özellikleri vardır. Onun yaratıcı doğası, çalışma yöntemi, grafiğin herhangi bir alanında çalışan ressamın çalışmasından farklı değildir. Arif Aziz bir moda illüstratörüdür denilebilir. Eserlerinde çalıştığı her dönemin modasına uygun renkler, figürler, eskizler, motifler görülmektedir. Yenilik arayan ressam için moda her zaman büyük önem taşımıştır. İllüstrasyon dergilerinde kullandığı parlak semboller ve geometrik grafikler resim sanatına da yansımaktadır. Bu yüzden sanatçının bu tür eserleri genç ressamlar için ilham kaynağı olmakla birlikte örnek bir kaynak haline gelmiştir denebilir.

Moda ve sanatın son iki yüzyıldaki etkileşimi ve iç içe geçmesi, giderek daha belirgin olmaya başlamış ve modanın sanat üzerinde büyük etkisi olduğu gözlemlenmektedir. Toplumun gelişmesiyle birlikte, günlük yaşam alanında sanat aktiviteleri genişlemiş, bu da kültürün oluşumundaki yaratıcı etkinliğini arttırmış ve yeni formları hayata dahil etmiştir denilebilir. Arif Aziz'in daha genç yaşta Moskova'daki sahne dekor deneyimleri, yarattığı dekorasyonlar ve kostümlerin farklı bir etki yarattığı gözlemlenmektedir.

Moda günlük yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır. Bu yüzden sanatçılar her zaman moda ile iç içe olmuşlardır. Sanatçı Arif Aziz'in daha önceki yıllarda ister grafik tasarım, ister sahne dekor çalışmalarında kullandığı farklı stil ve türlerden ilham aldığı, bulduğu renkleri, dokuları ve silüetleri resim sanatına yansıttığı görülmektedir.

Moda, sahne dekoru ve grafik tasarım arasındaki iletişimin artması sayesinde bilinçli bir moda izleyici kitlesinin oluştuğu gözlemlenmektedir. Bu iletişim, farklı, özgün tasarımların varlığını yansıtmakta ve disiplinler arası etkileşimin sonuçlarındaki olumlu yaklaşımları ortaya çıkardığı gözlemlenmektedir.

Ressam Arif Aziz'in yaratıcı çalışmalarındaki özelliklerden biri Doğu ve Batı unsurlarının uyumu olarak görülebilir. Sanatçının Doğu ve Batı stil unsurlarını birleştirmeye olan ilgisi dikkat çekmektedir. Renklerin seçimi, modern üslup, ulusal ve dünya sanatından yansımalar tuvallerinde görülebilir.

Beyaz renkle ilgili sanatçı şunları aktarıyor: “İki yoldan gidiyorum, kendi yolum olan beyaz ve diğer renkler. Her yaratıcı insanın kendi iç dünyası, kendi yolu olmalıdır ki, tüm bunları eserlerinde ve renklerin uyumu içinde gösterme şekli olsun. Tabii ki, diğer tarafa da gidebilirdim. Moskova'da tiyatro sanatçısı olarak bile çalıştım. Bir şekilde bu beyaz yol bana daha da yakın oldu. İşlerime bakan insanların düşünmesini istiyorum.”⁵¹

Sanatçı Arif Aziz, Batı resim geleneği ile Doğuya ait motifleri kendi çizgisiyle harmanlayan bir ressamdır. Resimlerinin şiirsel, felsefi, ritimsel olduğu gözlemlenmektedir. Bu ritim, bu üslup sanatçının sanat faaliyetinin başında oluşturduğu ve bu güne kadar geliştirdiği bir deneyimdir denilebilir.

Arif Aziz'in portrelerinde, içsel manevi güçle dolu insanlar, yazarlar, politikacılar, şairler ve besteciler görülmektedir. Sanatçı bu portrelerde yalnız gerçekliğin bir anını değil, insanın önemini vurguladığı hissedilmektedir. Arif Aziz sanatının ana özelliği, “elektizm” gibi tasviri sanatın farklı türlerinin birleştirilmesi aracılığıyla sınırlarının değişmesi olarak görülebilir.

İnsanların her hangi bir fikri anlamalarını kolaylaştırmak için farklı grafik sembolleri kullanılmakta ve bu semboller istenilen kâğıt ve metal gibi malzeme üzerine yerleştirilmektedir. Arif Aziz'in hem moda tasarımı çalışmalarında, hem de

⁵¹ Arif Aziz, Documentary Film, Etibar Nazarov, Bakü, 2019.

resim sanatında bu sembollere önem verdiği görülmektedir. Sanatçının tasarım çalışmalarında grafik sembolleri önem taşımaktadır. Arif Aziz'in resim çalışmalarında da karşımıza çıkan grafik sembolleri iletilmesi gereken fikrin eşdeğeri gibi görülmektedir.

İnsanların bir fikri, düşünceyi kolayca anlayabilmesi için grafik tasarım çalışmalarında fikri ve aktarımı zorlaştırmadan izleyiciye sunmak öneme sahiptir denilebilir. Sanatçı tasarım alanında yenilikler arayarak, elde ettiği deneyimlerle, resim sanatında yeni keşifler yaparak eserlerini sunmaya devam etmektedir.

Arif Aziz'in bazı eserlerinde lirik grafiklerin ön plana çıktığı görülmektedir. Eserlerinde sanatçının duyguları, düşünceleri ve bakış açısı yer almaktadır denilebilir. Arif Aziz moda alanındaki deneyimlerinin resim sanatına yansması bu açıdan oldukça ilginç olmaktadır. Arif Aziz'in eserlerinin derinliklerinden gelen ulusal duyguları ile dünyanın modern algılarını nasıl bir araya getirdiği görülebilir.

2018 yılında Londra'da "Arif Aziz'in yayını" adlı koleksiyonu sergilenmiştir. Bu koleksiyon sanatçının mistizme ve öznel gerçekliğe geçişini yansıtmaktadır. Ressamın sanatsal algısı, bir tür yenilik ve geleneğin sentezi ile

karakterize edilmektedir. Hem moda deneyimlerinde, hem resim sanatında oldukça başarılı olan usta sanatçının ilham kaynağı, doğup büyüdüğü Abşeron yarımadasının eşsiz manzaraları olarak gösterilmektedir.

Arif Aziz'in çalışmaları arasında moda kitabı da yer almaktadır. Moda üzerine birinci sınıf fotoğraf materyalleri ve teknik anlamdaki düzeyi göze çarpmaktadır. Geniş bir okuyucu kitlesi için tasarladığı ve estetik etkisi yüksek dergilerin tasarımında ise sanatçının becerisi, okuyucunun estetik idealinin bir adım önünde durmaktadır. Sanatçı Arif Aziz kitaplara, gazete ve dergilere çizdiği illüstrasyon çalışmalarındaki tasarımlarla, bir tasarımcı olarak da başarı elde etmenin mümkün

olduğunu anlatmaktadır. Arif Aziz'in sanat eserlerini izlerken onun gücünü güzel sanatların çeşitli biçimlerinde denediği görülmektedir.⁵²

Arif Aziz'in tasarım, el sanatları, dekorasyon, kitap grafikleri, senografi, moda, resim alanındaki çalışmaları Azerbaycan'da çağdaş sanatın oluşumunda ve disiplinler arası etkileşimde önemli bir yere sahip olduğu görülmektedir.

⁵²Azizova Ayan, Beyaz Işıklı Sanat. (Bakü, Elm, 2020) 55

6. BÖLÜM: SONUÇ

Bu araştırmada, tasarımın kültürdeki rolü ve yeri hakkında fikirlerin oluşumu, kültürel, felsefi, tarihi ve sosyal problemler yoluyla tasarım ve sanat ilişkisi, disiplinlerarası etkileşim kapsamında Arif Aziz'in resimleri değerlendirilmiştir.

Araştırmanın metodolojik temeli genel olarak Azerbaycan'ın halk ressamı Arif Aziz'in yaratıcılığı, akademik ve sanatsal hayatının kapsamlı bir çalışması, sergilerinden örnekler, grafik tasarım çalışmaları incelenmiş ve sanatçının disiplinler arası etkileşim kapsamında eserleri değerlendirilmiştir. Sanatçı Arif Aziz'in grafik tasarım, sahne dekor, moda çalışmalarında kullandığı farklı stil ve türlerden ilham aldığı, bulduğu renkleri, dokuları ve silüetleri resim sanatına yansıttığı eserlerinde görülmektedir.

Sanatçı Arif Aziz'in farklı alanlardaki disiplinlerin çalışmaları ile iç içe geçtiği, sıklıkla kullandığı metotlar, figürler, renkler, tonlar, sembollerin eserlerine yansıdığı sonucuna ulaşılabilir. Böylelikle sanatçı Arif Aziz'in genç yaşta kazandığı deneyimleri ile yeni keşiflerini birleştirerek sanatına farklı bir bakış açısı getirdiği görülmektedir.

Arif Aziz, çalışma hayatı boyunca illüstrasyon, afiş, tiyatro sahnesi, uygulamalı grafik, moda ve diğer alanlarda yarattığı eserler ile disiplinler arası etkileşimi; resim sanatını olumlu anlamda etkilemiş ve resimlerindeki anlatım tarzını güçlendirmiş olduğu araştırmalar sonucunda net bir şekilde görülmektedir.

KAYNAKÇA

Arif Aziz, Beyaz Köprü. (Üsküdar Belediyesi: Teas Press 2019)

Arif Aziz, Yüz yüze röportaj, 20 Nisan 2019

Arif Aziz, Yüz yüze röportaj, 6 Mart 2019

Aronov Vladimir, 20. Yüzyıl Kültüründe Tasarım. (Moskova: D. Aronov, 2013)

Aslan Sultanov, Beyaz Devr, (İstanbul: 2018)

Aslan Sultanov, Beyaz Devr. (İstanbul: Teas Press, 2018)

Azizova Ayan, Beyaz Işıklı Sanat. (Bakü: Elm, 2020)

B.S.Paşayev, Dizayn Tarihi. (Bakü: İktisat, 2015)

Cebraioğlu Orhan, Çağdaş Azerbaycan Resim Sanatı'nda Minyatür Etkileri. (Konya: 2005)

Emre Becer, İletişim ve Grafik Tasarım. (Türkiye: Dost Kitabevi, 2019)

İbrahimov Eldeniz, Azerbayca'nın Milli Tesviri Sanatı. (Bakü: Bomonti, 2013)

İbrahimov Telman, "Peyker Sanatçıları Grubu," Edebiyat ve Güzel Sanatlar Gazetesi, (Bakü) 1990

Leonard, Neil, Gavin Ambrose, Design Research, (Switzerland: AVA Academia, 2012)

Leonie Mergen, The Arif Aziz Edition. (Autumn-Winter: 2018 / 19)

İNTERNET KAYNAKLARI

Arif Aziz, Documentary Film, Etibar Nazarov, Bakü, 2019.

Ayan Aziz Memmedova, "Hakkında" www.arifazizart.com

Berfu Atasever, "Mısır Hiyeroglifleri" 2020, <https://www.kreatifbiri.com/misir-hiyeroglifleri/>

<https://www.wiki.az-az.nina.html>

Qurbanova Dürdane, "Sanatı İle Ülkelere Köprü Salan Ressam" 05 Ocak 2022, www.azgallery.az

shushapost.az

EKLER: ARİF AZİZ RÖPORTAJ

Öncelikle, resim yapmaya ne zaman başladınız? Sizi resim yapmaya yönlendiren ne olmuştur?

Çocukluğumda annemin bana hediye ettiği fotoğraf makinesi ile yolculuğum başladı. Sonrasında bir noktada resim sanatına yöneldim ve resim yapmaya başladım. Ailemden kimse ressam, ya da mimar olmamıştır. Annem terzilik yapardı, beyaz kumaşlar üzerinde renkli iplerle desenler çizer, süslerdi. Annemin renkli iplerle çalışması da beni çocukluğumda etkilemeye başlamış ve renklerle çalışmam için ilgi uyandırmıştır.

Grafik tasarımıyla başlayan sanat yolculuğunuz resim sanatı ile nasıl şekillendi ve gelişti bundan bahseder misiniz?

Sovyetler döneminde grafik tasarım ve sanayi grafik bölümleri yeni açılmıştı. Moskova'da okumak benim çocukluk hayallerimden biri olmuştu. Smirnov, Motivlov, Belaşova gibi Rusya'nın başarılı sanatçıları tarafından eğitim aldım, Yükseköğrenimimi "sanayi grafiği" ve "grafik tasarım" alanında geliştirdim. Moskova'da eğitimimi tamamladıktan bir süre sonra çalışmalarına resim sanatı da dahil oldu. Sovyetler Birliği'nin halk ressamı Mikayil Abdullayev ve Yevgeny Kibrik'in sanat atölyelerinde doktora eğitimimi tamamladım. Elde ettiğim deneyimlerle, resim sanatında yeni keşifler yaparak, her zaman yenilikler arayarak yoluma devam ettiğim söylenebilir.

Kariyerinizin başında tiyatro ile ilgili çalışmalarınız olduğunu görüyoruz, biraz bundan bahseder misiniz?

İlk tiyatro-dekor çalışmam, 1974-1975 yılları arasında Moskova'da Sovyetler Birliğinin halk sanatçısı, tanınmış tiyatro rejisörü Andrey Gonçarov'un yönettiği Nikolay Erdma'nın "İntiharcı" adlı trajikomedisinin sahnesi olmuştur. Yaptığım bu tasarım başarılı oldu ve Moskova'nın tiyatro yaşamında bu gösteri kültürel bir olay haline geldi.

Eserlerinizi nasıl tarif edersiniz?

Eserlerimde, özellikle doğup büyüdüğüm memleketim Bakü-Abşeron manzaralarına, mimari ve tarihi yapılara daha çok rastlayabilirsiniz. Milli simgelerden faydalanarak ulusal değerleri ön plana çıkaran eserler üzerinde çalışıyorum. En çok beyaz rengin

yoğunlukta olduğu eserler yaratmayı seviyorum. Benim için beyaz renk; mutluluk, saflık, sonsuzluk sembolüdür ve bir nevi iç dünyaya yansıtılmış bir aynadır.

Eserlerinizi üretirken en çok ilham aldığınız kaynaklar nelerdir?

Eserlerimdeki en büyük ilham kaynağım, doğup büyüdüğüm Bakü-Abşeron yarımadasının eşsiz manzaraları, mimarisi, doğası ve insanlarıdır. Buradaki tarihi anıtlar ve kaya yazıtları, Hazar Denizi'nin mavi suları, kûmbezli köy evleri, Bakü bağlarının incir ve üzümleri, kırmızı beyaz dutu, benim için büyük bir ilham kaynağı olmuştur.

Eserlerinizde size has figürleriniz var. Biraz bu figürlerinizden bahsedermisiniz?

Grafik tasarım çalışmalarında sıklıkla kullandığım metotları (figürler, renkler tonlar, semboller) çizimlerimde de görebilirsiniz. Özellikle grafik tasarım çalışmalarındaki üçgen figürler, geometrik çizgiler, nesneler, çerçeveler eserlerime sıklıkla yansımaktadır. Kullandığım figür ya da nesnelerin, eserin estetik görüntüsünde ve felsefi anlamında farklı bir etki yarattığına inanıyorum.

Eserlerinizi incelediğimizde farklı disiplinlerden etkilendiğinizi söyleyebilir miyiz?

Sanatçı, günümüzde teknolojik ve teknik kurallar ile kısıtlanmış çalışmaların ötesinde, tek bir malzeme ve alanla sınırlı kalmayıp sınırlarını aşan çeşitlilikte ve zenginlikte işler üretmelidir. Benim eserlerimde farklı alanlardaki disiplinlerin iç içe geçtiğini, sıklıkla kullandığım metotlar, figürler, renkler, tonlar, sembollerde rahatlıkla görebilirsiniz. Sanat hayatım boyunca, illüstrasyon, afiş, tiyatro sahnesi, uygulamalı grafik, moda gibi farklı disiplinlerden faydalanarak yarattığım eserler resim sanatımı olumlu anlamda etkilemiş ve resimlerindeki anlatım tarzımı güçlendirmiştir.

Yurt dışı deneyimlerinizden farklı yöntemler, teknikler getiriyor musunuz?

Yaratıcı insanlar her zaman sıra dışı yerler görmek ister. İnsanların göremediği arzu ettiği yerlere gidip orada güzel işler yaratır. Gerçek ressam dünyanın her yerinde insanların göremediği tüm detayları görebilir. Bazı eserlerimde Afrika Senegal'in, ve Hindistan'ın benim için özel bir yeri olduğunu söyleyebiliriz. Senegal ve Hindistan'ın

doğası, mimarisi, eşsiz manzaralarından, müziğinden, giyim tarzından etkilenerек birçok eser ortaya çıkardım. Farklı ülkelerden, farklı halkların ulusal kimliklerini, kültürlerini çizimlerinde canlandırmayı seviyorum.

Alman Moda Tasarımcısı Leonie Mergen ile işbirliğiniz olduğunu görüyoruz.

Modanın sizin için sanatınızdaki yeri nedir?

Leonie Mergen ile Londra Moda Haftası'nda güzel bir işbirliğimiz oldu. Moda günlük yaşamın ayrılmaz bir parçasıdır, bu yüzden sanatçı her zaman moda ile iç içe olmalıdır. Moda ve sanatın son iki yüzyıldaki etkileşimi ve iç içe geçmesi, giderek daha belirgin olmaya başladı ve modanın sanat üzerinde büyük etkisi olduğunu düşünüyorum. Yenilik arayan bir ressam olarak moda her zaman benim için büyük önem taşımıştır. Eserlerimde de her dönemin modasına uygun renkler, figürler, eskizler, motifler görebilirsiniz.

Türk ressamlarından eserlerini beğendiğiniz ressamlar var mı?

Türk resamlardan eserlerini beğendiğim ve de dostluk kurduğum çok değerli sanatçılar bulunmaktadır. Fakat Beykent Üniversitesi'nde çalışırken yakınlık kurduğum Prof. Dr. Adem Genç en beğendiğim benim tarzıma yakın, modern bir ressamdır.

Yakın zamanda gerçekleştirmeyi düşündüğünüz yeni bir proje veya sergi var mı?

Evet, önümüzdeki ocak ayında Bakü'de gerçekleşecek 80. Yaşıma özel bir proje olacak. Büyük bir resim sergisi, fotoğraf sergisi ve film gösterimi ile birlikte bu projeyi gerçekleştireceğiz.

Genç sanatçılara sanat alanında tavsiyeleriniz nelerdir?

Gençlere verebileceğim en önemli tavsiye, çok çalışmaları ve sanat alanında kendine has tarzlarını oluşturmalarıdır. Çünkü Dünya'da çok güzel ressamlar var, ön plana çıkmak için sanatçı kendi yolunu bulmalıdır. Mesela benim eserlerimdeki beyaz renkler kendi yolumdur. Picasso ve Dali gibi ressamların eserlerine bakınca onların eserleri olduğunu hemen anlayabiliyoruz. Bu yüzden

onlar ünlü ve unutulmayan ressamlardır. Kendine has bir tarzının olması özetle bu işte sizi öne taşır. Bu şarkıcılarda, oyunculara hatta her insanın kıyafetinde, konuşmasında da olması gereken bir özelliktir.

